

**ONDERZOEKSRAPPORT VAN DE INSPECTEUR GENERAAL DER KRIJGSMACHT INZAKE
EEN DODELIJK ONGEVAL IN BUGOJNO, BOSNIË OP 8 MEI 2001**

Inleiding **pag 2**

Hoofdstuk 1 **pag 4**

“CROWD AND RIOT CONTROL “ (CRC) - OPLEIDINGEN, OPTREDEN EN INZET BINNEN DE KRIJGSMACHT IN DE PERIODE 1997 TOT DE UITZENDING VAN HET CRC-PELTON VAN DE 14^E AFDELING VELDARTILLERIE IN APRIL 2001

Hoofdstuk 2 **pag 7**

VOORBEREIDING OP EN UITZENDING VAN HET CRC-PELTON VAN DE 14^E AFDELING VELDARTILLERIE; DE AANLOOP NAAR EN DE TOEDRACHT VAN HET ONGEVAL OP 8 MEI 2001

Hoofdstuk 3 **pag 14**

ACTIES NA HET ONGEVAL OP 8 MEI 2001 DOOR DE CHEF DEFENSIESTAF, DE KONINKLIJKE LANDMACHT EN DE KONINKLIJKE MARECHAUSSEE

Hoofdstuk 4 **pag 21**

HULPVERLENING EN NAZORG

Hoofdstuk 5 **pag 30**

CONCLUSIES, AANBEVELINGEN EN APPRECIATIE

Bijlage A **pag 40**

BRIEF STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE AAN DE INSPECTEUR-GENERAAL DER KRIJGSMACHT D.D. 14 FEBRUARI 2003 MET DE ONDERZOEKSOPDRACHT

Bijlage B **pag 42**

GERAADPLEEGDE BRONNEN EN DOCUMENTEN

Bijlage C **pag 46**

BESCHRIJVING VAN DE OEFENINGEN OPENEN VAN LINIES VAN MILITAIREN VAN EEN CRC-PELTON EN HET DOORSCHRIJDEN VAN EEN VOERTUIG

1. Op 8 mei 2001 werd door het Crowd and Riot Control (CRC) peloton van de 14e Afdeling Veldartillerie een oefening gehouden. Deze oefening vond plaats in het kader van een crisisbeheersingsoperatie in Bugojno in Bosnië. Tijdens deze oefening is een ongeval gebeurd, waarbij één militair is overleden en drie militairen gewond zijn geraakt.
2. Naar aanleiding van dit ongeval heeft een aantal onderzoeken plaats gevonden. Voor de Staatssecretaris van Defensie staat nog een aantal vragen open. Om een antwoord te vinden op deze vragen heeft de Staatssecretaris van Defensie mij opdracht gegeven een nader onafhankelijk onderzoek in te stellen (zie bijlage A). Het onderzoek dient zich te richten op de vraag of in de aanloop naar het ongeval, bij de noodlottige gebeurtenis en in de nasleep ervan door de defensieorganisatie in alle opzichten adequaat en – jegens het slachtoffer en zijn nabestaanden – behoorlijk is gehandeld. Bij het onderzoek gaat het om vraagpunten inzake opleiding en training van de bij het ongeval betrokkenen. Het betreft de omstandigheden waaronder het ongeval plaatsvond, zowel vóór de uitzending als tijdens de uitzending en het optreden van de verantwoordelijke instanties daarbij. Vervolgens de wijze waarop de nabestaanden zijn ingelicht en opgevangen en de verleende nazorg. Ook de reacties van de diverse defensiefunctionarissen op door de nabestaanden gestelde vragen en de wijze waarop daarmee is omgegaan in het gehele na-traject. Mij is gevraagd een appreciatie te geven omtrent het adequaat en behoorlijk handelen van de defensieorganisatie. Vragen omtrent aansprakelijkheid, strafbaarheid of schadevergoedingen blijven buiten beschouwing. Die aspecten zullen door de landsadvocaat worden behandeld.
3. Om deze opdracht uit te voeren, heb ik een commissie benoemd onder mijn leiding. Deze commissie bestaat verder uit luitenant-kolonel F.A. Schuering en luitenant-kolonel G.J.M. Wolters, beiden van mijn staf, en luitenant-kolonel buiten dienst Th.H.A. Rump, voormalig medewerker van mijn staf. Om mij te ondersteunen in mijn oordeelsvorming heb ik mr. P.J. Boukema, staatsraad in buitengewone dienst, bereid gevonden om de commissie bij dit onderzoek te adviseren.
4. De commissie heeft voor haar onderzoek gebruik gemaakt van een groot aantal documenten. De commissie kon beschikken over de rapporten van de reeds uitgevoerde onderzoeken en heeft inzage gehad in de processen-verbaal van de Koninklijke Marechaussee inclusief de videobeelden, die gemaakt zijn tijdens het ongeval.
5. Ook heeft de commissie gebruik gemaakt van het dossier, dat ten grondslag ligt aan het rapport van de ongevallencommissie van de ARBO-dienst van de Koninklijke Landmacht. Geconstateerd is dat door deze ongevallencommissie geen verslagen zijn gemaakt van de gesprekken, die door die ongevallencommissie zijn gevoerd met personen, die betrokken waren bij het ongeval. Dit heeft tot gevolg gehad, dat de commissie opnieuw vele gesprekken met betrokkenen heeft moeten voeren. Nadelig hierbij was dat deze gesprekken bijna 2 jaar na het ongeval hebben plaatsgevonden. Dientengevolge konden de geïnterviewden zich in een aantal gevallen niet meer alle details herinneren. Dit kan de oorzaak zijn van tegenstrijdige verklaringen, waarmee de commissie werd geconfronteerd.
6. Naast het raadplegen van documenten en het voeren van gesprekken heeft de commissie zelf bekeken welk uitzicht een bestuurder van een bergingstank heeft. Tevens heeft de commissie zich op de hoogte gesteld van de situatie ter plaatse in Bugojno.
7. De bevindingen zijn samengevat in dit rapport. In het rapport komen de volgende zaken aan de orde:
 - a. Opleiding van CRC-pelotons.
 - b. De aanloop naar en de toedracht van het ongeval
 - c. De acties van het Ministerie van Defensie na het ongeval.
 - d. De hulpverlening en nazorg aan de nabestaanden van het slachtoffer.

8. Het rapport eindigt met conclusies, aanbevelingen en een appreciatie van de commissie. De volledige lijst van gebruikte bronnen is opgenomen in bijlage B.

“CROWD AND RIOT CONTROL“ (CRC) OPLEIDINGEN, OPTREDEN EN INZET BINNEN DE KRIJGSMACHT IN DE PERIODE 1997 TOT DE UITZENDING VAN HET CRC-PELTON VAN DE 14^E AFDELING VELDARTILLERIE IN APRIL 2001

Algemeen.

1. Hoewel er nog geen officiële militaire definitie van het begrip “Crowd and Riot Control” voorhanden is, kan de volgende definitie worden gehanteerd:

CROWD AND RIOT CONTROL (CRC) is militair optreden, in het kader van een vredesoperatie, dat primair is gericht op het in bedwang houden van een massa of menigte, met als doel (on)gewapende burgers af te schrikken, of te verhinderen dat zij de openbare orde verstoren.

Elementen:

CRC is primair gericht op geweldsbeheersing en niet op geweldsuitoefening.

CRC is alleen van toepassing in het kader van vredesoperaties

CRC vindt niet plaats in Nederland (voorbehouden aan Politie en Koninklijke Marechaussee)

CRC in hoofdtaak (handhaven openbare orde en veiligheid) door de Koninklijke Marechaussee.

CRC in neventaak (Force Protection en Freedom of Movement) door de overige krijgsmachtdelen.

CRC vindt plaats binnen het gegeven mandaat en geweldsinstructie.

Volgens de Engels-Nederlandse vertaling betekent CRC:

- Crowd : menigte, massa, gedrang;

- Riot : tumult, opstootje, oproer, ongeregelde heden, wanordelijkheden, relletjes;

- Control : beheersen, bedwingen, in bedwang houden.

2. In Nederland formeert de politie speciale Mobiele Eenheid (ME)-pelotons om een massa of menigte in bedwang te houden. Ook de Koninklijke Marechaussee beschikt voor bijstand op het gebied van grootschalig en bijzonder politietoedredten onder meer over Mobiele Eenheden (ME). Deze Mobiele Eenheden bestaan uit 3 eskadronscommandogroepen, 8½ pelotons en een aanhoudingseenheid. Daarnaast kan worden beschikt over 4 Pantserwagenpelotons, die zowel de ME als de Bijzondere Bijstandseenheid Mariniers (BBE-Mariniers) kunnen ondersteunen. Deze Mobiele Eenheden en pantserwagenpelotons kunnen zowel voor de eigen taken van de Koninklijke Marechaussee als voor bijstand aan de politie worden ingezet. Het personeel, dat deel uitmaakt van deze eenheden, verricht deze taak als neventaak naast hun normale werkzaamheden.

3. Sinds enige tientallen jaren heeft de Nederlandse Krijgsmacht deelgenomen aan vele vredesoperaties. Eenheden, die deelnemen aan deze operaties moeten in staat zijn in het gehele geweldsspectrum op te treden. Taken kunnen uiteenlopen van het uitvoeren van sociale patrouilles tot het uitvoeren van gevechtsacties. Afhankelijk van de situatie in het crisisgebied moeten commandanten flexibel kunnen reageren en die middelen inzetten – en eventueel die mate van geweld toepassen – die nodig zijn voor het beheersen van de ontstane situatie.

4. Bij de inzet van reguliere gevechtseenheden kan een probleem ontstaan als deze worden geconfronteerd met een situatie, waarin eigenlijk een optreden met een zo laag mogelijk geweldsniveau bijvoorbeeld een “Mobiele Eenheid (ME)-achtig” optreden het meest gewenst is. Zo kan een vredesmacht worden geconfronteerd met rellen en opstootjes, waarbij de lokale bevolking is betrokken. Het optreden hiertegen met militaire middelen is niet acceptabel. Dit heeft geleid tot een behoefte aan een zogeheten “Crowd and Riot Control”-eenheid.

Periode 1997 – 2001.

5. In het kader van het “Dayton Peace Agreement” zijn Nederlandse militairen in het voormalige Joegoslavië aanvankelijk ingedeeld in de Implementation Force (IFOR) met als taak het afdwingen van vrede, die later overging in de Stabilisation Force (SFOR), die zorgt voor het handhaven van de vrede. Door het stabiliseren van de situatie keren steeds meer vluchtelingen terug naar hun voormalige woongebieden. Daardoor kunnen militaire eenheden steeds vaker te maken krijgen met (gewelddadige) confrontaties tussen de diverse bevolkingsgroepen onderling. Sinds de verkiezingen van eind 1997 in voormalig Joegoslavië was in verband met de onrust in het gebied CRC-capaciteit nodig en werd een detachement mariniers, dat was opgeleid in CRC-taken, aan de uitgezonden

eenheid van de Koninklijke Landmacht toegevoegd.

Dit detachement werd opgevolgd door een speciaal daartoe opgeleide landmachteenheid afkomstig van de 25^e Afdeling Luchtdoelartillerie. Beide eenheden verbleven gedurende zes maanden in het inzetgebied.

Er is niet voor gekozen deze taak te laten verrichten door ME-eenheden van de Koninklijke Marechaussee. Militairen van de ME-pelotons van de Koninklijke Marechaussee vervullen allen reguliere functies in operationele taakvelden in Nederland. Door uitzending van een peloton zouden zo'n 55 militairen hieraan worden onttrokken, hetgeen invloed zou hebben op de te realiseren producten en doelstellingen uit het jaarplan van de Koninklijke Marechaussee.

Verder speelt hierin mee dat een CRC-eenheid van de Koninklijke Marechaussee uitsluitend de CRC-taak vervult en derhalve niet kan worden ingezet ter assistentie bij de reguliere taken van het uitgezonden Nederlandse bataljon. Bij een CRC-peloton van de Koninklijke Marine of Koninklijke Landmacht in neventaak kan dit wel.

Bovendien hechtte de Bevelhebber der Landstrijdkrachten er bijzonder aan dat de CRC-eenheid geïntegreerd met het bataljon kon optreden en zich daarin ook bekwaamde. Dit kon met een CRC-eenheid van de Koninklijke Marechaussee niet geheel worden gegarandeerd.

Door de CRC-taak op te dragen aan eenheden, die gezien hun taakstelling doorgaans niet voor uitzending in aanmerking komen, ontstond voor de Koninklijke Landmacht ook de mogelijkheid, de uitzendbelasting binnen de Koninklijke Landmacht beter te verdelen.

6. Vanaf eind 1998 was er sprake van een relatieve rust in het gebied; hierdoor was permanente aanwezigheid van een eenheid, die was aangewezen als CRC-eenheid, niet meer noodzakelijk. Vanaf dit moment bleef deze eenheid van de Koninklijke Landmacht, die opgeleid was voor CRC-taken, dan ook in Nederland, maar moest gereed staan om binnen een periode van 20 dagen ingezet te worden in het inzetgebied (notice to move van 20 dagen). Deze taak is vervolgens op deze wijze door verschillende eenheden uitgevoerd.

De opleiding van deze eenheden was gebaseerd op ervaringen uit het verleden en op een publicatie "Lessons Learned, CRC-optreden in voormalig Joegoslavië". Daarnaast werd veelal een beroep gedaan op de Koninklijke Marechaussee, die beschikte over ervaring met het opleiden van haar eigen mobiele eenheden. Het optreden van een mobiele eenheid is zeer nauw gerelateerd aan het CRC-optreden. Een vastgesteld opleidingstraject voor de Koninklijke Landmacht was in deze periode niet voorhanden. Er kon niet altijd worden gerekend op instructieve steun van de Koninklijke Marechaussee, omdat het opleidingscentrum kampte met capaciteitsgebrek. De commissie constateert dan ook, dat de opleiding en training van de CRC-eenheden in algemene zin niet optimaal zijn verlopen.

Subconclusie:

7. In de periode 1997 tot medio 2001 kregen eenheden van de Koninklijke Landmacht opdracht om zich te bekwamen in CRC-taken en deze in voorkomend geval te verrichten. De opleiding en training van deze eenheden waren niet optimaal verlopen, omdat een formeel opleidingstraject niet voorhanden was. De Koninklijke Marechaussee, die formeel verantwoordelijk is voor de CRC-opleidingen aan de andere krijgsmachtdelen, was door capaciteitsgebrek niet altijd in staat om opleidingssteun te verzorgen. Uit gesprekken met betrokkenen heeft de commissie geconcludeerd, dat in deze periode de steun door de Koninklijke Marechaussee aan de opleidingen van de CRC-eenheden van de Koninklijke Landmacht in het algemeen als onvoldoende is ervaren.

HOOFDSTUK 2

VOORBEREIDING OP EN UITZENDING VAN HET CRC-PELTON VAN DE 14^E AFDELING VELDARTILLERIE; DE AANLOOP NAAR EN DE TOEDRACHT VAN HET ONGEVAL OP 8 MEI 2001

De CRC-opleiding.

1. In mei 2000 kreeg de commandant van de 14^e Afdeling Veldartillerie de opdracht om een CRC-eenheid te formeren en op te leiden, die kon worden ingezet ten behoeve van de Nederlandse eenheden in voormalig Joegoslavië in de periode november 2000 tot november 2001. Naar aanleiding van deze opdracht werd een projectofficier aangewezen. Hij had tot taak een peloton te formeren en een opleidingstraject te ontwerpen. Omdat hij niet kon beschikken over een standaard opleidingstraject heeft hij contact opgenomen met commandanten, die in het verleden met deze taak waren belast. Deze commandanten hebben alle informatie verstrekt en alle door hen ontworpen en gebruikte documenten over de samenstelling, opleiding, uitrusting en training overhandigd. De projectofficier werd later aangesteld als pelotonscommandant.
2. Om op basis van deze gegevens te komen tot een opleidingstraject is vervolgens nauw overleg gepleegd met de Instructiegroep Openbare Orde en Veiligheid van het Opleidingscentrum Koninklijke Marechaussee. Deze instructiegroep is onder meer verantwoordelijk voor de opleiding van de Mobiele Eenheid van de Koninklijke Marechaussee en voor alle overige CRC-opleidingen van de krijgsmacht. Gezamenlijk met deze instructiegroep is een opleidingstraject ontworpen, dat begon met een selectieoefening in augustus 2000. Deze oefening had als doel het personeel voor deze eenheid te selecteren uit de vrijwilligers die zich hadden opgegeven. Vervolgens werd een deel van de ME-opleiding van de Koninklijke Marechaussee gevolgd, die 4 dagen in beslag nam. Deze werd geheel verzorgd door de Instructiegroep Openbare Orde en Veiligheid van het Opleidingscentrum Koninklijke Marechaussee.
3. In september 2000 is tijdens een oefening van de 14^e Afdeling Veldartillerie in Duitsland een aantal CRC-taken beoefend. Om zowel het CRC-peloton als de staf van het bataljon, dat uitgezonden zou worden naar Bosnië, te trainen op samenwerking, heeft het CRC-peloton samen met dit bataljon geoefend. In de maanden daaropvolgend zijn op diverse momenten gedurende één- of meerdaagse oefeningen de vaardigheden op peil gehouden. Bij deze oefeningen is doorgaans steun verleend door instructeurs van de Koninklijke Marechaussee. In januari en februari 2001 werd een oefening in Stroe gehouden, waarin het doorbreken van een barricade met behulp van een pantservoertuig centraal stond. Hier is deze gecompliceerde drill stap voor stap en schools beoefend op een plaats waar voldoende ruimte was. Tijdens deze oefening werd gebruik gemaakt van een bergingstank van de 14^e Afdeling Veldartillerie. De bemanning van dit voertuig (voertuigcommandant en bestuurder) had uitzicht boven het pantserluik.
4. Diegenen, die de volledige door de Koninklijke Marechaussee gegeven opleiding hadden gevolgd, kregen een certificaat. Dit gold dus niet voor personeel dat (delen van) oefeningen door omstandigheden niet heeft kunnen volgen. Dit personeel is vervolgens intern door het eigen kader tijdens andere oefeningen opgeleid, vaak met de hulp van de instructeurs van de Koninklijke Marechaussee. Van het CRC-peloton, dat is uitgezonden, waren 36 militairen door de Koninklijke Marechaussee gecertificeerd. Tien militairen zijn intern opgeleid.
5. In tegenstelling tot commandanten van eenheden, die eerder belast waren geweest met CRC-taken, zijn de commandant en het personeel van de 14^e Afdeling tevreden over de steun van de instructeurs van de Koninklijke Marechaussee. De commissie heeft bovendien geconstateerd, dat commandant en personeel van dit CRC-peloton het gevoel hadden goed opgeleid te zijn en berekend voor de taak. Ook niet direct bij het peloton betrokken militairen hebben verklaard dat het peloton een goed opgeleide en gedisciplineerde indruk maakte.

Voorbereiding op de daadwerkelijke uitzending.

6. Als gevolg van de oplopende spanning vanwege de komende verkiezingen in voormalig Joegoslavië werd op 19 februari 2001 de notice to move van 20 dagen verkort tot 7 dagen. Deze nieuwe notice to move zou met ingang van 4 maart 2001 van kracht zijn. Dit bevel werd een dag later door de Staf van de 1^e Divisie ingetrokken, waardoor men weer overging tot de notice to move van 20 dagen. Uit de nu nog beschikbare documentatie heeft de commissie hiervan geen schriftelijke bevestiging kunnen vinden. Wel blijkt uit meerdere stukken dat het peloton nog steeds op een notice to move van 20 dagen stond.

7. De inhoud van het 20-daagse programma na alarmering bestond uit het gereedmaken voor uitzending, een aanvullende Missie Gerichte Opleiding, het verstrekken van uitrusting en materieel en enige thuisfrontactiviteiten. In dit programma waren geen CRC-oefeningen meer opgenomen.

8. Door een misverstand verkeerde de chef Defensiestaf in de veronderstelling dat het CRC-peloton op een notice to move stond van 7 dagen. Op 13 april 2001 (Goede Vrijdag) ontving de commandant van de 14^e Afdeling Veldartillerie een telefonische opdracht om op 16 april 2001 (Tweede Paasdag) het CRC-peloton te verplaatsen naar Bosnië voor een periode van zes weken. Persoonlijk contact tussen de commandant van de 14^e Afdeling Veldartillerie en de divisiecommandant resulteerde in een uiteindelijke vertrekdatum van 23 april 2001. Van het geplande 20-daagse programma kon derhalve slechts een deel worden uitgevoerd, met als consequentie, dat de Missie Gerichte Opleiding niet geheel is gevolgd.

Het beoefenen van de doorschrijding op 30 april 2001 in het uitzendgebied.

9. Na aankomst in het uitzendgebied op 23 april 2001 bleef het CRC-peloton de aangeleerde vaardigheden op peil houden en/of verbeteren door regelmatig te oefenen. In dat kader beoefende op 30 april 2001 één van de twee secties van het CRC-peloton het 'openen van een linie' en het 'doorschrijden van een voertuig'. Een beschrijving van deze handelingen is opgenomen in bijlage B. Na de doorschrijding diende het voertuig, een door betogers gemaakte barricade van allerlei materiaal, te doorbreken. Het CRC-peloton beschikte niet zelf over een voertuig met een dozerblad voor het doorbreken van de barricade en ook niet over de bemanning van een dergelijk voertuig. Ten behoeve van deze oefening werd een aanwezige genietank, voorzien van een dozerblad, met bijbehorende bemanning, behorende tot het te ondersteunen bataljon, ingezet. De bestuurder van deze genietank zat tijdens de doorschrijding op een positie, dat hij uitzicht had boven het pantserluik. De sectiecommandant van deze sectie was belast met de leiding. Er hebben zich tijdens deze oefening geen incidenten voorgedaan.

Voorbereiding op het beoefenen van de doorschrijding op 8 mei 2001.

10. De andere sectie van het CRC-peloton deed met de eigen sectiecommandant dezelfde oefening op 8 mei 2001 op dezelfde locatie. Ook deze sectiecommandant was belast met de leiding over zijn eigen sectie. Aangezien de genietank niet beschikbaar was werd gebruik gemaakt van een bergingstank, ook voorzien van een dozerblad. Dit dozerblad is 29 cm breder dan het dozerblad van de op 30 april 2001 gebruikte genietank. De bemanning van de bergingstank behoorde eveneens niet tot het peloton en kreeg voor het eerst te maken met CRC-optreden en met het doorschrijden van een linie van naast elkaar opgestelde militairen.

11. De sectiecommandant van deze sectie had de doorschrijding met een tank nooit eerder beoefend. Hij was afwezig geweest op de dag waarop het peloton de doorschrijding met een tank in Nederland in Stroe beoefende in januari/februari 2001. Wel was hij op 30 april 2001 aanwezig geweest als toeschouwer tijdens het beoefenen van de doorschrijding door de andere sectie van het CRC-peloton.

12. De weg waarop de doorschrijding plaatsvond was dezelfde als waarop de oefening van de andere sectie op 30 april 2001 had plaatsgevonden. Deze weg was aanzienlijk smaller dan de weg waarop de doorschrijding eerder was beoefend in Stroe.

13. Voordat de oefening plaatsvond werd er een voorbespreking gehouden, waarbij in ieder geval de sectiecommandant, de bestuurder en de commandant van de bergingstank aanwezig waren. Tijdens deze voorbespreking is de, door de smalle weg ontstane, beperkte ruimte aan de orde geweest. De sectiecommandant heeft tijdens een voorbespreking met de militairen van het CRC-peloton benadrukt, dat als de militairen in de linies de weg te smal vonden, ze verder opzij dienden te gaan staan in de berm. Deze aanwijzing week af van hetgeen de militairen eerder was geleerd; ze mochten in Bosnië nooit in bermen gaan staan i.v.m. de mogelijke aanwezigheid van mijnen.

14. Tijdens de voorbespreking is door de sectiecommandant eveneens besproken of de bestuurder van de bergingstank tijdens het besturen boven of onder het pantserluik zou zitten. Het was de wens van de bestuurder de bergingstank onder het pantserluik te besturen. Dit zou hem bescherming bieden tegen los materiaal waar hij, tijdens het doorbreken van de barricade, dwars doorheen zou rijden. Aangezien bij daadwerkelijke inzet de bestuurder de bergingstank ook zou besturen onder het pantserluik, ondersteunde en accordeerde de sectiecommandant deze handelwijze. De commandant van de bergingstank heeft aan de commissie verklaard dat hij niet heeft overwogen onder het pantserluik te gaan zitten. Hij zou boven het luik blijven kijken om een beter uitzicht te hebben.

15. Tevens werd afgesproken dat de bergingstank, tijdens het openen van de linie door militairen van het CRC-peloton en vóór het doorschrijden, stilstaand, veel toeren zou maken. De bedoeling hiervan was dat er een afschrikkingseffect zou ontstaan, dat indruk zou maken op de gefingeerde betogers.

16. De opdrachten aan de bemanning van de bergingstank zouden worden gegeven door de sectiecommandant. Deze had een radioverbinding met de commandant en de bestuurder van de bergingstank. Beiden konden via de boordradio van de bergingstank de commando's van de sectiecommandant tegelijkertijd horen. De commandant van de bergingstank moest de opdracht weer doorgeven aan de bestuurder. De bestuurder verklaarde, dat tijdens de voorbespreking nadrukkelijk was afgesproken, dat bij het horen van het commando van de sectiecommandant, dat de tank moest gaan rijden, hij ervan uit kon gaan, dat de weg vóór de bergingstank vrij was. Hij kon zich dan concentreren op de voor hem liggende barricade. De commissie heeft geconstateerd dat de bestuurder mag gaan rijden nadat de tankcommandant hem daartoe opdracht heeft gegeven.

17. De bemanning van de bergingstank heeft verklaard dat zij door de sectiecommandant goed was geïnformeerd over het doel en de uitvoering van de doorschrijding. Zij had het gevoel te maken te hebben met een professioneel peloton.

Uitvoering van de doorschrijding op 8 mei 2001.

18. De hierna volgende beschrijving van het ongeval is gebaseerd op constatering van de aanleiding van het zien van de videobeelden en verklaringen van betrokkenen.

19. Nadat de te doorbreken barricade door de bemanning van de bergingstank met behulp van de bergingstank was opgebouwd, werd deze achteruit gereden naar de uitgangspositie. De commissie heeft vastgesteld, dat de bergingstank uiteindelijk duidelijk rechts van het midden van de weg kwam te staan, voordat de daadwerkelijke doorschrijding aanving.

20. Na de opdracht door de sectiecommandant tot openen van de linies splitsten de beide linies. Zij schoven naar links en rechts opzij en de meeste militairen van de beide linies eindigden, door de geringe ruimte aan de zijkant van de weg, niet meer naast elkaar, maar achter elkaar. Een aantal militairen van de gesplitste linies aan de (in de rijrichting gezien) rechterkant van de bergingstank ging slechts zover opzij, dat zij nog (gedeeltelijk) vóór het dozerblad van de bergingstank stond. Eén van de militairen voor het dozerblad was de rechter middelste persoon van de achterste linie (de linie vlak voor de bergingstank). Hij stond met zijn wapenstok omhoog. De commissie heeft op grond van de videobanden vastgesteld dat de rechter middelste persoon van de voorste linie (het verst van de bergingstank af) ook voor het dozerblad stond en zijn wapenstok niet omhoog deed. De motor van de bergingstank maakte tijdens het openen van de linies veel toeren en reed nog niet.

21. Vervolgens gaf de sectiecommandant opdracht aan de bemanning van de bergingstank de linies te doorschrijden om daarna de barricade te gaan doorbreken. De tank ging voorwaarts. Dit gebeurde met hoge snelheid als gevolg van het hoge toerental. De rechter middelste persoon van de achterste linie keek achterom, zag dat hij in de baan van de bergingstank stond en sprong opzij. Drie mannen van de voorste linie werden door de voorbijrijdende bergingstank geraakt en vielen opzij in de berm. De rechter middelste persoon van de voorste linie keek niet om en bevond zich in een zodanige positie, dat hij werd geschept door het dozerblad. Hij viel voor de rechter rups van de bergingstank en werd overreden. De bergingstank stopte enige tientallen meters verderop. De betreffende militair was op dat moment overleden.

Factoren van invloed op het ongeval.

22. De bemanning van de op 8 mei 2001 ingezette bergingstank was opgeleid in bergingswerk en had met deze werkzaamheden, gezeten onder het pantserluik, ruime ervaring. Het rijden met de bergingstank gezeten onder het pantserluik behoort in het algemeen niet tot de werkzaamheden van de bemanning van een bergingstank. Als gevolg hiervan had de bestuurder weinig ervaring met het rijden met de bergingstank, terwijl hij onder het pantserluik zat. Zittende onder dit pantserluik kon uitsluitend naar buiten worden gekeken door 3 periscopen. De commissie heeft zelf geconstateerd, dat het uitzicht via de periscopen beperkt is. Dit geldt met name voor het uitzicht op het gedeelte vlak voor het dozerblad.

23. Na gesprekken met leidinggevend van de 14^e Afdeling Veldartillerie is het de commissie duidelijk geworden dat er binnen deze eenheid werd gestreefd naar zo realistisch mogelijk oefenen. Dit streven heeft bijgedragen aan het akkoord gaan van de sectiecommandant met de wens van de bestuurder van de bergingstank deze te besturen van de positie, waarbij hij onder het pantserluik zat.

24. Het was de eerste keer dat deze sectiecommandant belast was met de leiding over een doorschrijding met een rupsvoertuig. De bemanning van de bergingstank had een doorschrijding door een linie van militairen nog nooit beoefend. Bij deze eerste keer bestond de mogelijkheid deze doorschrijding eerst rustig en stapsgewijs te beoefenen. Ook was er de mogelijkheid alle handelingen direct achter elkaar te doen, zoals tijdens daadwerkelijke inzet zou plaatsvinden. Er is voor het laatste gekozen. Het reeds eerder genoemde streven zo realistisch mogelijk te oefenen is van invloed geweest op deze beslissing.

25. De weg was smaller dan tijdens de oefening in Stroe. Dit maakte de omstandigheden ongunstig.

26. De bergingstank stond in de uitgangspositie niet midden op de weg, maar rechts van het midden van de weg. Dit is kennelijk op dat moment niet opgevallen en niet onderkend als een potentieel gevaarlijke situatie. Voor zover de commissie bekend, heeft niemand daar op dat moment een opmerking over gemaakt.

27. Het maken van toeren door de bergingstank voor de doorschrijding behoort niet tot de standaard procedure en was niet eerder toegepast door Nederlandse eenheden. De betrokken sectiecommandant had dit gezien bij een doorschrijdingsoefening van het Britse leger en hij verkeerde in de veronderstelling dat dit in de procedure thuis hoorde. Door het hoge toerental van de motor kwam de bergingstank direct snel in beweging. Daardoor was ingrijpen door de commandant van de bergingstank niet meer mogelijk.

28. De sectiecommandant heeft verklaard dat hij had vastgesteld dat de weg vrij was. De commissie heeft na het zien van de videobeelden niet kunnen vaststellen op welke wijze de sectiecommandant dat heeft gedaan. Wel heeft de commissie aan de hand van de videobanden vastgesteld dat de weg niet vrij was en een aantal militairen zich (gedeeltelijk) voor het dozerblad bevond.

29. De sectiecommandant gaf via de radio opdracht aan de bergingstank te gaan rijden. Deze opdracht was bedoeld voor de commandant van de bergingstank, maar tegelijkertijd hoorbaar voor de bestuurder. De commandant van de bergingstank moest de opdracht weer doorgeven aan de bestuurder. Als gevolg van tegenstrijdige verklaringen van de bestuurder en de commandant van de bergingstank heeft de commissie niet kunnen vaststellen op wiens commando de bestuurder is gaan rijden.

30. De commissie heeft op de videobeelden gezien, dat drie middelste personen hun wapenstok omhoog staken. De commissie heeft bij het zien van de videobeelden niet kunnen constateren dat de vierde middelste persoon (de rechter middelste persoon van de voorste linie, het verst van de bergingstank af) tijdens het openen zijn wapenstok omhoog stak. Vele getuigen hebben verklaard, dat ze gezien hebben dat deze persoon zijn wapenstok wel omhoog hield. De bestuurder heeft blijkbaar geen rekening gehouden met de opgehouden wapenstokken, zo ook niet met de opgestoken wapenstok van de rechter middelste man van de achterste linie, die vlak achter de rechter middelste persoon van de voorste linie stond. Deze militair keek om en sprong net op tijd opzij. Aangezien de bestuurder blijkbaar geen rekening hield met de opgestoken wapenstokken, merkt de commissie op, dat indien de rechter middelste persoon van de voorste linie zijn wapenstok wel omhoog had gestoken, het ongeval vermoedelijk ook had plaatsgevonden (zie ook bijlage C, beschrijving van het openen van linies).

31. Na eigen observatie is de commissie van mening, dat, kijkend door de periscopen, het aannemelijk is, dat een opgestoken wapenstok van één van de linies, voor de bestuurder, zichtbaar moet zijn geweest.

32. Voor zover de commissie heeft kunnen vaststellen, was een dergelijke CRC-doorschrijding nooit eerder beoefend met een bergingstank, die bestuurd werd, terwijl de bestuurder onder het pantserluik zat.

Subconclusies over de voorbereiding:

33. Het CRC-peloton van de 14^e Afdeling Veldartillerie heeft een opleidingstraject gevolgd, dat is vastgesteld in nauw overleg met de Instructiegroep Openbare Orde en Veiligheid van het Opleidingscentrum Koninklijke Marechaussee. Ook is de opleiding gevolgd bij de Koninklijke Marechaussee. Tijdens oefeningen na de opleiding is doorgaans steun verleend door instructeurs van de Koninklijke Marechaussee. Van het CRC-peloton waren 36 militairen door de Koninklijke Marechaussee gecertificeerd. Tien militairen zijn intern opgeleid.

34. In de periode februari 2001/april 2001 bleek er onduidelijkheid te bestaan over de waarschuwingsperiode van het CRC-peloton. De eenheid verkeerde in de veronderstelling dat ze niet eerder uitgezonden zouden worden dan na een waarschuwing van 20 dagen. De chef Defensiestaf verkeerde in de veronderstelling dat de eenheid rekening hield met een waarschuwingsperiode van 7 dagen. Als gevolg hiervan is slechts een klein deel van het 20-daagse programma uitgevoerd. Dit is niet ten koste gegaan van de geoefendheid in CRC-optreden, omdat er in deze periode geen CRC-oefeningen meer gepland stonden. Het gevolg was wel dat de Missie Gerichte Opleiding niet geheel werd gevolgd.

Subconclusies over de uitvoering:

35. De weg waarop de doorschrijding plaatsvond, was smaller dan de wegen waarop men daarvoor in Nederland had geoefend.

36. De bemanning van de bergingstank had de doorschrijding van linies van militairen niet eerder beoefend.

37. De sectiecommandant had de doorschrijding met een tank nooit eerder zelf beoefend, maar wel één keer een dergelijke oefening bijgewoond

38. De doorschrijding werd niet eerst rustig en stapsgewijs beoefend.

39. De bergingstank stond in de uitgangspositie duidelijk rechts van het midden van de weg.

40. De motor van de bergingstank maakte stilstaand tijdens het openen van de linies een hoog toerental.

41. De sectiecommandant heeft verklaard dat hij heeft vast gesteld dat de weg voor de bergingstank vrij was. De commissie heeft vastgesteld dat de weg niet vrij was.

42. De sectiecommandant gaf opdracht aan de bemanning van de bergingstank te gaan rijden, terwijl de weg niet vrij was.

43. De opdracht van de sectiecommandant aan de bemanning van de bergingstank was bedoeld voor de commandant van de bergingstank, maar tegelijkertijd hoorbaar voor de bestuurder. De commandant van de bergingstank moest de opdracht weer doorgeven aan de bestuurder. Als gevolg van tegenstrijdige verklaringen van de bestuurder en de commandant van de bergingstank heeft de commissie niet kunnen vaststellen op wiens commando de bestuurder is gaan rijden.

44. De bestuurder zat onder het pantserluik en had daardoor een beperkt uitzicht.

45. De bestuurder had weinig ervaring met het besturen van de bergingstank gezeten onder het pantserluik.

46. Enkele militairen van de gesplitste linies aan de rechterkant van de bergingstank gingen slechts zover opzij, dat zij nog (gedeeltelijk) voor het dozerblad van de bergingstank stonden.

47. De rechter middelste persoon van de voorste linie bleef conform de opdracht voor zich uit kijken en bevond zich in een zodanige positie dat hij werd geschept door het dozerblad. De commissie heeft na het zien van de videobeelden niet kunnen constateren dat hij zijn wapenstok omhoog hield.

HOOFDSTUK 3

ACTIES NA HET ONGEVAL OP 8 MEI 2001 DOOR DE CHEF DEFENSIESTAF, DE KONINKLIJKE LANDMACHT EN DE KONINKLIJKE MARECHAUSSEE

1. In dit hoofdstuk worden de acties beschreven, die na het ongeval zijn genomen. De acties, die betrekking hebben op het informeren van de familie van het slachtoffer en de nazorg aan de familie en aan diegenen, die betrokkenen waren bij het ongeval, worden besproken in hoofdstuk 4.
2. Na het dodelijk ongeval in Bosnië op 8 mei 2001 heeft de leiding van het CRC-peloton op eigen initiatief geen CRC-oefeningen meer gehouden. Door de bataljonscommandant zijn ook geen opdrachten daartoe verstrekt. In de resterende weken van de uitzending heeft het peloton het bataljon geassisteerd bij haar normale werkzaamheden. Het bleef echter wel stand-by voor eventuele daadwerkelijke CRC-inzet. Eind mei 2001 keerde het CRC-peloton terug naar Nederland.

Instelling ongevallencommissie van de ARBO dienst van de Koninklijke Landmacht.

3. Op 9 mei 2001, één dag na het ongeval verzocht de chef staf van de Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten de commandant van de ARBO-dienst van de Koninklijke Landmacht een onderzoek te laten instellen door de ongevallencommissie van de Koninklijke Landmacht naar de toedracht van het ongeval. Op 10 mei 2001 deelde de commandant van de ARBO-dienst van de Koninklijke Landmacht mee aan de chef staf van de Operationele Staf dat de ongevallencommissie was geformeerd en dat een onderzoek zou worden ingesteld naar de toedracht van het ongeval. Het laatste lid van de ongevallencommissie werd 14 dagen na het ongeval aan de commissie toegevoegd.

Werkwijze ongevallencommissie van de ARBO dienst van de Koninklijke Landmacht.

4. De Koninklijke Landmacht heeft de methodiek van onderzoek vastgelegd in een rapport van de ARBO dienst Koninklijke Landmacht d.d. 1 september 1998. Dit rapport is geaccordeerd door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten op 28 februari 2000. In dit rapport wordt de taak van de ongevallencommissie als volgt omschreven: “vaststellen omstandigheden tijdens het ongeval en de directe oorzaak en vaststellen achterliggende oorzaken en voorstellen doen voor maatregelen ter preventie en eventueel bijstellen Risico Inventarisatie en Evaluatie”.
 5. De voorzitter van de ongevallencommissie heeft tegenover de commissie verklaard dat de ongevallencommissie heeft gewerkt conform het in de vorige paragraaf genoemde rapport. Conform dit rapport is hij vrij de methodiek van onderzoek te bepalen, waarbij een aantal vastgestelde elementen in het rapport dient te worden opgenomen. De ongevallencommissie heeft a.d.h.v. het ongeval en de omstandigheden bepaald welke onderzoeksmethode gehanteerd werd. Zo heeft hij er voor gekozen om niet alles in het rapport van onderzoek vast te leggen. De exacte toedracht wordt in het rapport summier beschreven. “Het is niet de bedoeling van het rapport dit uitvoerig te beschrijven”, aldus de voorzitter van de ongevallencommissie.
- Activiteiten van de ongevallencommissie van de ARBO dienst van de Koninklijke Landmacht.**

6. In de periode tussen 9 mei 2001 en 29 mei 2001 zijn door de ongevallencommissie voorbereidende werkzaamheden verricht. Er is in die periode o.a. een bezoek gebracht aan de Staf van de 1^e Divisie om informatie te verkrijgen over de taak en het optreden van een CRC-peloton.
7. De ongevallencommissie ging op 29 mei 2001, 21 dagen na het ongeval, naar de plaats waar het ongeval had plaatsgevonden. Volgens de voorzitter van de ongevallencommissie is het niet de bedoeling dat een ongevallencommissie onmiddellijk naar de plaats van het ongeval vertrekt. De ARBO-dienst van de Koninklijke Landmacht is daar, naar zijn mening, niet op ingericht en de commissie bepaalt zelf wanneer naar de plaats van het ongeval wordt vertrokken.
8. De ongevallencommissie heeft in Bugojno de situatie beoordeeld en plaats genomen in de bergingstank. Hiervan is door de ongevallencommissie geen verslag gemaakt. Ook van het bekijken van de videobeelden, behorende bij het Proces-Verbaal van de Koninklijke Marechaussee, is door de ongevallencommissie geen verslag gemaakt.
9. Op de dag dat de ongevallencommissie naar Bosnië vertrekt, keert het CRC-peloton naar Nederland terug. Als gevolg daarvan sprak de ongevallencommissie niet eerder dan 35 dagen na het ongeval met 4 leidinggevendenden van het CRC-peloton. Met overige leden van het peloton vonden 42

dagen na het ongeval of later gesprekken plaats. Wel sprak de ongevallencommissie in Bosnië o.a. met de bemanning van de bergingstank.

10. Er zijn door de ongevallencommissie geen verslagen gemaakt van de gesprekken. Wel zijn er persoonlijke aantekeningen gemaakt, die niet aan mijn commissie ter inzage zijn gegeven. Volgens de ongevallencommissie zouden door kennis te nemen van de persoonlijke aantekeningen zonder het bijbehorende verhaal verkeerde indrukken kunnen ontstaan. De ongevallencommissie was wel bereid met behulp van hun persoonlijke aantekeningen mondeling verslag te doen van de gevoerde gesprekken. Aangezien deze gegevens voor de commissie niet verifieerbaar zijn heeft de commissie geen gebruik gemaakt van dit aanbod en gekozen voor een eigen onderzoek.

11. Het maken van verslagen van gesprekken en bevindingen behoort volgens de voorzitter van de ongevallencommissie niet tot de procedure van de ongevallencommissie.

Rapport van de ongevallencommissie van de ARBO dienst van de Koninklijke Landmacht.

12. Het rapport van de ongevallencommissie was op 24 april 2002, 11 maanden en 16 dagen na het ongeval, gereed. De lange periode voor het verschijnen van het rapport had volgens de voorzitter van de ongevallencommissie de volgende oorzaken:

- a. Dit soort onderzoeken had nooit de hoogste prioriteit, omdat men het altijd als nevenwerkzaamheid moest uitvoeren. Als men tijdwinst had willen boeken, dan had men volgens de voorzitter van de ongevallencommissie voor een specifieke commissie moeten kiezen.
- b. Naast het onderzoek van het onderhavige ongeval werden nog eens drie andere ongevallen onderzocht. De ongevallencommissie heeft niet overwogen om capaciteitsuitbreiding te vragen omdat er geen tijdslimiet was vastgesteld aan het onderzoek.
- c. De voorzitter is van mening dat de ongevallencommissie niet voldoende is uitgerust om een onderzoek snel en binnen een bepaalde tijd af te ronden. Dit laatste was bij de naasthogere niveaus ook bekend, want er was in het verleden tevergeefs capaciteitsuitbreiding gevraagd.

13. De ongevallencommissie zag geen aanleiding tussentijds te rapporteren.

14. Het rapport diende te worden gestuurd (conform het in paragraaf 4 genoemde, en door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten geaccordeerde, rapport) naar:

- a. de commandant van de betrokken eenheid
- b. de overlegorganen van de betrokken eenheid
- c. de ressortcommandant
- d. de Bevelhebber der Landstrijdkrachten

15. Het rapport is volgens de verzendlijst gestuurd naar:

- a. Bevelhebber der Landstrijdkrachten t.a.v. de Directeur Personeel en Organisatie
- b. Commandant 14 Afdeling Veldartillerie
- c. Voorzitter Medezeggenschapscommissie 14 Afdeling Veldartillerie
- d. C-(NL)Mechbat SFOR.

16. Het rapport werd niet gezonden naar de opdrachtgever, te weten de chef staf van de Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Ook rapporten van eerdere onderzoeken zijn niet bekend gesteld aan de Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten. De chef staf van de Operationele Staf had hier middels een intern memorandum aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten op 16 mei 2001 (8 dagen na het ongeval) al op gewezen en aanbevolen het rapport ook naar hem te sturen, teneinde eventuele verbeteringen binnen de KL-organisatie geïmplementeerd te krijgen.

17. De ongevallencommissie stelt in de beschouwing van het rapport dat 'het ongeval waarschijnlijk niet zou hebben plaatsgevonden indien de bestuurder niet onder pantser zou hebben gezeten'.

18. Het rapport eindigt met aanbevelingen en conclusies. De bovengenoemde beschouwing betreffende het al dan niet onder het pantserluik zitten komt niet terug in de conclusies en aanbevelingen van het rapport van de ongevallencommissie.

Acties door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

19. Behalve het instellen van een ongevallencommissie zijn er tot december 2002 geen maatregelen betreffende het geïntegreerd optreden van CRC-eenheden met pantservoertuigen genomen.

20. Op 28 mei 2002 heeft namens de Bevelhebber der Landstrijdkrachten de Directeur Personeel en Organisatie het rapport van de ongevallencommissie verder verspreid onder aantekening dat door zijn zorg een werkverband zou worden geïnstalleerd teneinde de noodzakelijke vervolgvactiteiten te bepalen en te bewaken. Bij deze brief is de volgende verzendlijst opgenomen:

- a. Centrales van Overheidspersoneel, t.b.v. Werkgroep Arbo KL
- b. Commandant 1^e Divisie t.a.v. G3, H-SITC's, tevens C-SOB
- c. Commandant Commando Opleidingen Koninklijke Landmacht
- d. Landmachtstaf/Directie Beleid en Plannen
- e. Commandant Nationaal Commando
- f. Gouverneur Koninklijke Militaire Academie
- g. Directeur Operationele Staf KL
- h. Directeur Personeel en Organisatie/afdeling PZC.

21. Op 18 juli 2002 stuurde de waarnemend Bevelhebber der Landstrijdkrachten een brief aan de Minister en Staatssecretaris van Defensie. In deze brief werden de bewindslieden geïnformeerd over de inhoud van het rapport en de stand van zaken betreffende de nazorg aan de familie. In de brief stelde de waarnemend Bevelhebber der Landstrijdkrachten dat hij de aanbevelingen van de ongevallencommissie overnam en gaf hij aan dat met de chef Defensiestaf afspraken waren gemaakt over de ontwikkeling van een doctrine en het tot stand komen van een kenniscentrum. Er werden geen maatregelen aangekondigd, die direct van invloed zouden zijn op het voorkomen van een dergelijk ongeval.

22. In de genoemde brief werd niet gesproken over de mening van de ongevallencommissie dat het ongeval waarschijnlijk niet zou hebben plaatsgevonden, indien de chauffeur niet onder het pantserluik zou hebben gezeten. Er werd ook niet vermeld, dat tijdens de doorschrijving op 8 mei 2001 stilstaand toeren waren gemaakt. Deze twee aspecten waren nooit eerder op deze wijze beoefend en ook niet aangeleerd tijdens de opleiding.

23. Op 30 juli 2002 is door de Directeur Personeel en Organisatie het Werk-verband Afwikkeling Ongevalsrapportage ingesteld om de door de ongevallen-commissie voorgestelde maatregelen op uitvoerbaarheid te bezien en de voortgang van de maatregelen te monitoren. In een concept-intern memorandum aan de Directeur Personeel en Organisatie heeft het werkverband ten aanzien van het ongeval in Bugojno een advies uitgebracht. Dit advies is sinds 5 juni 2003 in stafbehandeling.

Acties door de chef Defensiestaf en de Bevelhebber der Koninklijke Marechaussee.

24. In de fase van waarschuwing en alarmering (april 2001) van het CRC-peloton is de krijgsmacht delen gevraagd om te inventariseren wie in staat zou zijn om na 6 weken in de opvolging te voorzien van het uitgezonden peloton. De Koninklijke Marechaussee kreeg opdracht om vanaf 1 juni 2001 een ME-eenheid stand-by te houden, als CRC-optreden in een van de inzetgebieden noodzakelijk zou zijn. Deze inzet zou maximaal 6 weken duren. Indien zou blijken dat na deze periode langer behoefte zou zijn aan CRC-optreden zou de Koninklijke Landmacht zorgdragen voor een opgeleide CRC-eenheid als aflossing.

25. Door capaciteitsproblemen van haar opleidingscentrum was de Koninklijke Marechaussee niet in staat om deze aflossingseenheid op te leiden. In deze periode zijn de CRC-eenheden in het inzetgebied opgeleid door Engelse instructeurs. Tevens werd een CRC-eenheid opgeleid bij het ME-opleidingscentrum van de politie in Ossendrecht. Bij deze opleidingen werden instructeurs van de Koninklijke Marechaussee ingezet als monitor. In november 2001 is door de Bevelhebber der Koninklijke Marechaussee toegezegd dat vóór de zomer 2002 een ME-school zou worden gerealiseerd. Vanaf september 2002 was de Koninklijke Marechaussee wel in staat om de toegezegde CRC-opleidingen ten behoeve van de andere krijgsmachtdelen te realiseren.

26. De commissie heeft niet kunnen vaststellen op welke wijze en wanneer het rapport van de ongevallencommissie van de Koninklijke Landmacht is aangeboden aan de chef Defensiestaf. Wel heeft de commissie vastgesteld dat de Bevelhebber der Koninklijke Marechaussee het rapport op 26 juni 2002 via de Liaisonofficier van de Koninklijke Marechaussee bij het Defensie Crisis Beheersings Centrum heeft ontvangen. Op 30 juli 2002 is het rapport door de Bevelhebber der Koninklijke Marechaussee aangeboden aan de commandant Opleidingscentrum Koninklijke Marechaussee onder vermelding te bezien of de conclusies en aanbevelingen dienen te leiden tot een aanpassing van de syllabus. Dit heeft geleid tot enige aanpassingen in het lesprogramma, dat door de Koninklijke Marechaussee werd gehanteerd bij CRC-opleidingen ten behoeve van de overige krijgsmachtdelen. Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in een nieuw ontwikkelde opleidingssyllabus, die in augustus 2002 gereed was. Deze syllabus omvat nu een tweewekse opleiding (was vier dagen). In deze syllabus is bovendien bij een aantal onderwerpen het aspect veiligheid extra aangescherpt.

27. De Koninklijke Marechaussee vond geen redenen aanwezig om naar aanleiding van het ongeval haar eigen opleidingen van de ME aan te passen, aangezien bij het ME-optreden de bestuurders de volledige ME-opleiding hebben gevolgd, voorzien zijn van beschermende uitrusting en de voertuigen besturen boven pantser.

28. In december 2002 werd besloten de CRC-taken ten behoeve van het Nederlandse peloton in voormalig Joegoslavië anders te organiseren. Vanaf november 2003 zou deze taak worden uitgevoerd als neventaak door een van de eigen pelotons van het Nederlandse bataljon. Het eerste peloton werd in december 2002 door de Koninklijke Marechaussee opgeleid. Echter slechts voor een beperkte taak. Dit peloton zou alleen worden ingezet ter bescherming van de Nederlandse troepen in het eigen gebied van verantwoordelijkheid en niet voor inzet worden aangeboden aan de NAVO-commandant ter plaatse. In december 2002 werd bovendien door de chef Defensiestaf een verbod uitgevaardigd om geïntegreerd optreden met pantservoertuigen te beoefenen. In 2003 zullen drie opleidingen CRC door de Koninklijke Marechaussee worden gerealiseerd t.b.v. de Koninklijke Landmacht.

Kenniscentrum.

29. Als gevolg van de werkzaamheden van een werkgroep kreeg de Koninklijke Marechaussee in april 2001 met Aanwijzing CDS A28, de opdracht om per medio 2001 een kenniscentrum CRC operationeel te hebben. Vanuit dit centrum zou de Koninklijke Marechaussee in samenwerking met de andere krijgsmachtdelen de CRC-doctrine en -tactieken ontwikkelen en uitgeven. Omdat het door de Koninklijke Marechaussee te realiseren kenniscentrum CRC uitbleef zijn in oktober 2001 door het Defensie Crisisbeheersingscentrum initiatieven ontplooid om alsnog te komen tot de realisatie van het kenniscentrum.

30. Aangezien de toezegging van de Bevelhebber der Marechaussee om medio 2002 een CRC-School op te richten en CRC-beleid te formuleren niet was gerealiseerd, werd door de Plaatsvervangend chef Defensiestaf op 31 januari 2003 wederom de "Werkgroep Crowd and Riot Control" ingesteld, die bestaat uit vertegenwoordigers van alle krijgsmachtdelen en de Centrale Organisatie. De twee hoofdtaken zijn: het formuleren van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor het Kenniscentrum-CRC voor de gehele krijgsmacht en het fungeren als opdrachtgever en klankbord voor dit kenniscentrum. Om aan de behoefte van de Koninklijke Landmacht te voldoen is een tijdelijk kenniscentrum opgericht binnen het Opleidings- en Trainingscentrum Manoeuvre van de Koninklijke Landmacht. Uiteindelijk heeft de Koninklijke Marechaussee aangegeven dat zij per 1 september 2003 het Kenniscentrum zal vestigen op het Opleidingscentrum Koninklijke Marechaussee waar het zal worden belast met het bewaken van de actualiteit op het onderhavige vakgebied.

Subconclusies:

31. De methodiek van onderzoek zoals vastgesteld door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten houdt niet in dat de daadwerkelijke toedracht van een ongeval nauwkeurig wordt beschreven.

32. De ongevallencommissie van de Koninklijke Landmacht is 14 dagen na het ongeval volledig samengesteld.
33. De ongevallencommissie van de Koninklijke Landmacht is 21 dagen na het ongeval naar de plaats van het ongeval vertrokken.
34. De interviews met de tankbemanning hebben 22 dagen na het ongeval plaatsgevonden.
35. De eerste vier interviews met leden van het CRC-peloton hebben 35 dagen na het ongeval plaatsgevonden.
36. Overige interviews met leden van het CRC-peloton hebben 42 dagen na het ongeval of later plaatsgevonden.
37. Van de door de ongevallencommissie van de Koninklijke Landmacht gehouden interviews zijn uitsluitend persoonlijke aantekeningen gemaakt, echter geen verslagen.
38. Het rapport van de ongevallencommissie van de Koninklijke Landmacht is 11 maanden en 16 dagen na het ongeval verschenen. Het verschijnen van het rapport ondervond in verband met capaciteitsgebrek en andere prioriteiten vertraging. Er is tussentijds niet gerapporteerd.
39. Het rapport van de ongevallencommissie is niet verzonden naar de opdrachtgever, de Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Dit ondanks een verzoek van deze opdrachtgever aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Daardoor is de mogelijkheid tot het nemen van maatregelen vertraagd.
40. Behalve het instellen van een ongevallencommissie zijn er tot december 2002 geen maatregelen betreffende het geïntegreerd optreden van CRC-eenheden met pantservoertuigen genomen.
41. In de periode direct na het ongeval zijn door de chef Defensiestaf geen maatregelen genomen ter voorkoming van soortgelijke ongevallen. Pas eind 2002 werd een verbod afgekondigd om geïntegreerd op te treden met pantservoertuigen. De opleidingssyllabus is in augustus 2002 uitgekomen. Defensiebreed CRC-beleid is nog niet ontwikkeld. Nadat begin 2003 een tijdelijk kenniscentrum voor CRC is ingesteld bij de Koninklijke Landmacht zal uiteindelijk pas medio 2003 een kenniscentrum worden opgericht door de Koninklijke Marechaussee

Aanbevelingen:

42. Benoem onmiddellijk een ongevallencommissie, indien na een ongeval wordt bepaald dat een onderzoek moet plaatsvinden.
43. Laat de commissie sneller naar de plaats van het ongeval vertrekken.
44. Geef na het ongeval de lokale commandant opdracht z.s.m., nog voordat de ongevallencommissie aankomt op de plaats van het ongeval, betrokkenen een persoonlijke verklaring te laten opmaken.
45. De ongevallencommissie dient naast de factoren van invloed op de aanloop naar het ongeval nadrukkelijker aandacht te besteden aan de toedracht van het ongeval zelf.
46. Laat de ongevallencommissie verslagen maken van interviews en alle persoonlijke ervaringen.
47. Laat een ongevallencommissie periodiek informeel rapporteren, indien het onderzoek veel tijd in beslag gaat nemen.
48. Zorg voor een adequate verzendlijst van het rapport van de ongevallencommissie.

HULPVERLENING EN NAZORG

Algemeen.

1. Op basis van het gestelde in de regeling “Meldingen van Commandanten” dient een commandant een ernstig ongeval en/of arbeidsongeval te allen tijde zo spoedig mogelijk te melden aan:

- a) Het Situatiecentrum van de Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten en
- b) De commandant van de naasthogere eenheid.

Na ontvangst van de melding dient de dienstploeg van het Situatiecentrum de vervolgmeldingen te verzorgen aan de volgende instanties/functionarissen:

- a) Directeur Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten d.t.v. de chef Staf.
 - b) Chef Kabinet van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.
 - c) De Sectie G 1 (personeel) van de Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Indien het ongeval heeft plaatsgevonden bij uitgezonden eenheden of bij eenheden op oefening in het buitenland ook het Bureau Personeelszorg van deze Sectie G 1.
 - d) Hoofd Thuisfrontzaken van genoemde Sectie G 1.
 - e) Speciale Stafofficier Juridische Zaken van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.
 - f) Directeur Personeel en Organisatie/ Afdeling Personeelszorgcoördinatie.
 - g) Directeur Personeel en Organisatie/ Bureau Arbeidsomstandigheden.
 - h) Defensie Crisis Beheersings Centrum.
 - i) Ministerie van Defensie/ Directie Voorlichting.
 - j) Ministerie van Defensie/ Directie Juridische Zaken.
 - k) Ministerie van Defensie/ Maatschappelijke Dienst Defensie.
 - l) Afdeling Individuele Hulpverlening.
 - m) Arbo-dienst van de Koninklijke Landmacht.
2. Mocht de melding een militair betreffen die in het buitenland verblijft (oefening of vredesmissie) dan dient in voorkomend geval ook zijn commandant in Nederland te worden geïnformeerd.
3. Op 8 mei 2001 om ongeveer 14.00 uur heeft de commandant van het Nederlandse bataljon in Bugojno (Bosnië), conform de bovengenoemde regeling, het ongeval gemeld aan het Situatiecentrum van de Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten en aan de commandant van de naasthogere eenheid.
4. De commissie heeft geconstateerd dat deze melding niet volledig is geweest.
5. De commissie heeft op grond van de dagboekmelding van het Situatiecentrum vastgesteld dat de vervolgmeldingen door de dienstploeg van het Situatiecentrum allen op 8 mei 2001 zijn uitgevoerd. Een bedrijfsmaatschappelijk werker van de regio Rotterdam heeft toen van de Staf van het Hoofdkantoor van de Maatschappelijke Dienst Defensie te Utrecht summiere gegevens ontvangen om de familie van de omgekomen militair van het ongeval in kennis te stellen.
6. Naar aanleiding van dit ongeval in Bugojno schrijft de toenmalige chef Staf van de Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten op 16 mei 2001 een intern memorandum aan de Directeur Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten en aan

de Bevelhebber der Landstrijdkrachten met de aanbeveling om de melding van commandanten te verbeteren opdat de familie van het slachtoffer niet te lang in het onzekere blijft over wat er nu precies is gebeurd en opdat de Directie Voorlichting de media op tijd en zo volledig mogelijk kan informeren.

Immateriële hulpverlening.

7. Op 8 mei 2001 omstreeks 17.00 uur heeft een bedrijfsmaatschappelijk werker de familie van de omgekomen kanonnier meegedeeld dat hun zoon/broer bij een ongeval in Bugojno (Bosnië) dodelijk was verongelukt. Op basis van de aan haar verstrekte gegevens heeft de bedrijfsmaatschappelijk werker de familie de volgende informatie verstrekt:

- a) dat hun zoon/broer tijdens een ontplooiingsoefening was aangereden door een bergingstank en daarbij ter plaatse was overleden,
- b) dat hun zoon/broer bij dit ongeval in ieder geval verwondingen had opgelopen aan zijn gelaat en
- c) dat men er alles aan zou doen om hem voor de familie nog toonbaar te maken.

Later bleek dat deze informatie niet geheel juist en niet volledig was.

8. De bedrijfsmaatschappelijk werker is op 8 mei 2001 tot ongeveer 21.00 uur bij de familie van het slachtoffer aanwezig geweest. In die periode heeft zij o.a. de huisarts van de familie, de behandelend specialist van de vader van het slachtoffer, de begrafenisondernemer en de zusters van de omgekomen kanonnier geïnformeerd.

9. Op 10 mei 2001 krijgt de bedrijfsmaatschappelijk werker nadere informatie over het ongeval. Zij heeft aan de commissie verklaard dat zij toen de familie van het slachtoffer deze aanvullende informatie heeft verstrekt nl. dat hun zoon/broer tijdens een oefening van het CRC-peloton door het dozerblad van een bergingstank was geschept en vervolgens door de tank was overreden. De vader van de overleden kanonnier kan niet bevestigen dat hem op dat moment deze details zijn verteld.

10. De toenmalige commandant van de 14^e Afdeling Veldartillerie verklaarde dat op 10 mei 2001 in de ontvangstruimte te Eindhoven de toedracht van het ongeval, naar zijn mening pijnlijk gedetailleerd, aan de familie van het slachtoffer is verteld. Hij herinnerde zich nog dat de jongste zuster van de overleden kanonnier toen heeft uitgeroepen "Bas is dus helemaal platgereden" of woorden van gelijke strekking en verklaarde dat hij bijna zeker weet dat toen ook aan de orde is geweest dat de bestuurder van de bergingstank onder het pantserluik had gereden.

11. De familie van het slachtoffer kan zich niet herinneren dat hen in Eindhoven de details van het ongeval zijn verteld. De vader van het slachtoffer kan zich wel herinneren dat enige weken later door de toenmalige sectiecommandant van het CRC-peloton de details van het ongeval aan hem zijn verteld.

12. Op 18 mei 2001 heeft de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten een condolancebezoek gebracht aan de familie van de omgekomen militair. Tijdens dit bezoek heeft hij de familie geïnformeerd over het ongeval aan de hand van een faxbericht van de Brigade Koninklijke Marechaussee SFOR uit Bugojno. Hij heeft de tekst van het faxbericht toen letterlijk voorgelezen. Bovendien heeft hij verteld aan de familie dat er video-opnamen bestonden van het ongeval en dat er diverse onderzoeken waren gestart. Hij verklaarde verder aan de commissie dat er toen bij de familie verwarring ontstond, omdat de familie na de eerste melding over het ongeval een totaal ander beeld van het ongeval had. Uit de eerste informatie aan de familie is niet duidelijk geweest dat hun zoon/broer was geschept en overreden door de tank. Dat aspect hoorde de familie, zo verklaarde zij aan de commissie, voor het eerst van de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Tijdens het gesprek met de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten vertelde de vader van de omgekomen militair dat hij op de dag van de begrafenis informatie over het ongeval had ontvangen van collega's van zijn zoon, die bij het ongeval aanwezig waren geweest. De toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten verklaarde de commissie dat hij zich niet kan herinneren of het al dan niet onder het pantserluik rijden van de chauffeur van de tank op 18 mei 2001 onderwerp van gesprek is geweest. De commissie heeft vastgesteld dat in de door hem voorgelezen fax niets staat vermeld over het al dan niet onder het pantserluik zitten van bestuurder van de bergingstank. Volgens de bedrijfsmaatschappelijk werker is dit onderwerp wel op 18 mei 2001 in het gesprek tussen de familie van het slachtoffer en de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten aan de orde geweest. De vader van het slachtoffer kan dat niet bevestigen en verklaarde dat door de informatie van de

toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten over het ongeval bij de familie ongeloof was ontstaan over wat er nu echt was gebeurd. Deze informatie kwam in de beleving van de familie niet overeen met de eerdere informatie die was verstrekt. Achteraf kan worden geconcludeerd dat de informatie van de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten juist was.

13. In een nota aan de Minister en de Staatssecretaris van Defensie schrijft de toenmalige waarnemend Bevelhebber der Landstrijdkrachten dat hij bij zijn bezoek op 18 mei 2001 aan de vader van de omgekomen militair heeft aangeboden inzage te geven in alle relevante documenten en rapporten, waaronder ook het Proces Verbaal van de Koninklijke Marechaussee en het rapport van de ongevallencommissie.

14. De commissie heeft niet kunnen vaststellen wanneer de familie voor het eerst te horen heeft gekregen dat de chauffeur van de bergingstank onder het pantserluik had gereden.

15. De toenmalige commandant van de 14^e Afdeling Veldartillerie verklaarde dat hij tijdens de bloemengroet op 8 mei 2002 met de vader gesproken heeft over het rapport van de ongevallencommissie. De vader heeft toen aangegeven dat hij het rapport niet wilde zien. Er is toen tegen hem gezegd dat het rapport te allen tijde voor hem toegankelijk zou blijven. De vader verklaarde dat hij in het gesprek op 1 augustus 2002 met de toenmalige waarnemend Bevelhebber der Landstrijdkrachten en de Directeur Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten voor het eerst heeft gehoord van het rapport van de ongevallencommissie. Volgens de casemanager zijn in het gesprek van 1 augustus 2002 o.a. ook de toedracht van het ongeval en de “lessons learned” aan de orde geweest.

16. Op verzoek van de vader van het slachtoffer is het rapport van de ongevallencommissie in aanwezigheid van de toenmalige commandant van de 14^e Afdeling Veldartillerie, de toenmalige commandant van het Nederlandse bataljon in Bugojno, de casemanager en de bedrijfsmaatschappelijk werker op 22 augustus 2002 met de familie besproken en toegelicht. De conclusies en aanbevelingen uit het rapport zijn volgens de defensiemedewerkers stuk voor stuk doorgenomen. De bedrijfsmaatschappelijk werker verklaarde de commissie dat dit in haar ogen zorgvuldig is gebeurd.

17. Tijdens dit gesprek op 22 augustus 2002 werd de vader gebeld door een voorzitter van een belangenvereniging. In dit telefoongesprek van ongeveer 25 minuten maakte de vader geen melding van de aanwezigheid van eerdergenoemde personen. De vader zei toen tegen de voorzitter dat genoemde personen pas de volgende dag zouden komen. Verder deed de vader tijdens dit telefoongesprek voorkomen dat hij niet bekend was met het ongevallenrapport en niets wist van het bestaan van videobeelden. Na dit telefoongesprek heeft de toenmalige commandant van de 14^e Afdeling Veldartillerie, mede namens de andere defensiemedewerkers, aangegeven dat hij het onacceptabel vond wat de vader had gedaan en dat hij afstand nam van wat er had plaatsgevonden. De vader vertelde volgens de toenmalige commandant van de 14^e Afdeling Veldartillerie dat hij dit had gedaan omdat de genoemde voorzitter anders niet het achterste van zijn tong zou laten zien. De vader verklaarde aan de commissie, dat hij op dat moment niet assertief genoeg was en een stukje onmacht voelde.

18. Het rapport is op 22 augustus 2002 aan de familie overhandigd met het advies het in de komende periode nog eens rustig door te lezen. Eventuele vragen van de familie over het rapport zouden aan de casemanager worden gesteld en de casemanager zou dan vervolgens zorgdragen voor de beantwoording daarvan.

19. De vader van het slachtoffer verklaarde dat hij pas na lezing van het rapport van de ongevallencommissie wist wat er precies was gebeurd en geschokt op de inhoud heeft gereageerd. De bedrijfsmaatschappelijk werker heeft de commissie verklaard de indruk te hebben dat de opstelling van de vader, nadat hij het rapport van de ongevallencommissie had gelezen, is gewijzigd. Volgens de bedrijfsmaatschappelijk werker komt dit door de “Conclusies” (pt 5) in het rapport over de opleiding, de geoefendheid en de getraindheid van het CRC-peloton. De commissie heeft vastgesteld dat de ongevallencommissie in haar rapport haar “Beschouwing” (pt 4.8) niet heeft overgenomen in haar “Conclusies” (pt 5) en “Aanbevelingen” (pt 6). Hierdoor zou volgens de commissie na lezing van het rapport door de familie verontwaardiging kunnen zijn ontstaan over het gestelde in de “Beschouwing”, dat de ongevallencommissie van mening is dat het ongeval waarschijnlijk niet zou hebben plaatsgevonden indien de bestuurder niet onder pantser zou hebben gezeten.^{*)} De commissie heeft niet kunnen vaststellen of de defensiemedewerkers naast de “Conclusies” en “Aanbevelingen” ook de “Beschouwing” met de familie hebben besproken.

20. De toenmalige commandant van het Nederlandse bataljon in Bugojno, de toenmalige commandant van de 14^e Afdeling Veldartillerie, de toenmalige casemanager, de toenmalige

^{*)} Zie hoofdstuk 3, par 16 en 17

commandant van het CRC-peloton en de toenmalige sectiecommandant van het CRC-peloton verklaarden aan de commissie dat zij meerdere keren (soms ook in aanwezigheid van de bedrijfsmaatschappelijk werker) met de familie tijdens formele en informele contacten hebben gesproken over de toedracht van het ongeval. De bedrijfsmaatschappelijk werker bevestigde aan de commissie dat herhaaldelijk door haar en door andere defensiemedewerkers aan de familie is uitgelegd wat er precies was gebeurd. De bedrijfsmaatschappelijk werker gaf de commissie daarbij aan dat deze informatie kennelijk niet tot de familie doordrong. De commissie heeft bij de familie niet bevestigd kunnen krijgen dat hen door genoemde defensiemedewerkers deze informatie over de toedracht van het ongeval is gegeven.

21. De commissie acht het van belang het navolgende te vermelden. Volgens de vader van het slachtoffer heeft de casemanager hem ontraden mee te werken aan een interview voor het televisieprogramma NOVA. De vader van het slachtoffer verklaarde ook dat de casemanager zelfs dochter Sonja had gebeld om haar vader niet met NOVA in zee te laten gaan. De casemanager ontkent dit laatste stellig en verklaarde dat hij de indruk had dat er binnen de familie verschil van mening bestond over de contacten van de vader met de media. De casemanager gaf de commissie verder aan dat de vader in de voorbereiding tot het programma NOVA aan de casemanager gevraagd had of hij tijdens de opname van dat programma fysiek aanwezig zou willen zijn. De casemanager heeft vervolgens aangegeven daar niets voor te voelen, maar heeft gezegd dat hij wel voor enige media-adviezen zou kunnen/willen zorgen. Deze media-adviezen zijn op het huisadres van de familie aan de vader gegeven.

Materiële hulpverlening.

22. Het Algemeen Militair Ambtenaren Reglement (AMAR) geeft aan dat, indien een militair in werkelijke dienst overlijdt en het overlijden verband houdt met de uitoefening van de militaire dienst, aan de nabestaanden een tegemoetkoming in de kosten van lijkbezorging wordt verleend tot maximaal € 5.000,00 (in 2001 was dit maximaal fl 10.000,00). Defensie heeft in dit geval een tegemoetkoming van circa fl 20.000,00 verleend (nota's uitvaartverzorger, begrafenisrechten en naamsteen).

23. Gelet op de specifieke situatie en de specifieke wens van de familie is onder meer met toepassing van de Inkomstenregeling Militairen een financiële vergoeding in het kader van de rouwverwerking aan de familie ter beschikking gesteld van fl 30.000,00. Van dit bedrag is op 1 juni 2001 een voorschot van fl 5.000,00 aan de familie overgemaakt en op 13 juli 2001 een bedrag van fl 20.000,00. Op 8 augustus 2001 heeft de vader van de omgekomen militair een hernieuwd verzoek om een tegemoetkoming van fl 5.000,00 gedaan. Volgens de casemanager zou met deze tegemoetkoming voor de vader van de omgekomen militair de materiële compensatie hiermee afgerond zijn. Alvorens tot uitbetaling van dit laatste bedrag over te gaan, is de vader door het Hoofd van de Afdeling Personeelszorgcoördinatie van de Directie Personeel en Organisatie verzocht een zogenoemde vaststellingsovereenkomst te ondertekenen. Met de vaststellingsovereenkomst verklaren de partijen dat defensie als slotbetaling een bedrag van fl 5.000,00 zal overmaken en dat tegen voornoemde slotbetaling de vader aan defensie en aan de betrokken defensieambtenaren finale kwijting verleent terzake van alle materiële en immateriële schade, geleden en in de toekomst nog te lijden, welke met het ongeval samenhangen. Hij heeft de vaststellingsovereenkomst op 23 augustus 2001 ondertekend. Hij heeft de commissie laten weten zeer verbolgen te zijn over deze vaststellingsovereenkomst. De casemanager verklaarde aan de commissie dat de vaststellingsovereenkomst mede op verzoek van de vader tot stand is gekomen. De commissie heeft niet kunnen vaststellen of de vader zich eerder heeft beklaagd over deze vaststellingsovereenkomst.

24. Later werd nog een rekening van € 1.404,95 voldaan inzake aanschaf van een computer door de overleden zoon, waarmee recht werd gedaan aan een door de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten gedane toezegging. Totaal is fl 54.087,00 (€ 24.543,00) aan de familie ter beschikking gesteld.

25. De commissie acht het verder van belang in te gaan op een klacht van de familie van de omgekomen militair. Op 15 juli 2002 verzocht de vader aan de casemanager een financiële tegemoetkoming in de kosten van een reis naar New York om aldaar, in het kader van de rouwverwerking, de herdenkingsdienst van de aanslag op het World Trade Center bij te wonen. Volgens de vader zou de casemanager een brief met dit verzoek aan de Staatssecretaris van Defensie sturen. Over de inhoud van deze brief is niet met de vader gesproken en de vader kent deze brief dan ook niet. Het is de commissie gebleken dat dit verzoek van de vader middels twee nota's aan de Minister en de Staatssecretaris van Defensie bekend is gesteld. In deze nota's schrijft

de toenmalige waarnemend Bevelhebber der Landstrijdkrachten aan de Minister en de Staatssecretaris van Defensie dat een extra financiële bijdrage niet aan de orde is gelet op de vaststellingsovereenkomst en omdat een relatie met een herdenkingsdienst van nabestaanden en slachtoffers van de aanslag in New York onvoldoende wordt onderkend. Bovendien wordt aangegeven dat er van het openbreken van vaststellingsovereenkomsten een sterke precedentwerking zal uitgaan. De vader heeft zich bij de commissie beklagd over het niet toestaan van zijn verzoek om genoemde financiële tegemoetkoming. In een der eerdergenoemde nota's wordt aangegeven dat de vader van het slachtoffer, op zijn verzoek, zou kunnen worden bijgestaan om via de gezamenlijke militaire fondsen een financiële bijdrage aan te vragen. De vader heeft hier geen gebruik van gemaakt.

Nazorg.

26. Op de plaats van het ongeval was voor het slachtoffer geen enkele hulp meer mogelijk. De gewonden hebben zeer snel medische hulp ontvangen. In verband met de aflossing van het Nederlandse bataljon in die periode was er in het uitzendgebied bijna een dubbele bezetting aan hulpverleners aanwezig. Het personeel van het CRC-peloton heeft de opvang en de geboden mogelijkheden tot verwerking, zowel in het uitzendgebied alsook daarna in Nederland, als professioneel en positief ervaren.

27. Het op gepaste wijze afscheid kunnen nemen van het slachtoffer en de plechtige ceremonies in het uitzendgebied en in Nederland hebben in positieve zin bijgedragen tot de verwerking van de gebeurtenis door diegenen, die bij het ongeval betrokken waren. Met name de eerste dagen na het ongeval tot en met de begrafenis heeft de bedrijfsmaatschappelijk werker bijzonder veel tijd en aandacht besteed aan opvang, begeleiding en nazorg van de familie. De vader van het slachtoffer is tevreden over het werk van de bedrijfsmaatschappelijk werker.

28. De casemanager heeft de regie gevoerd bij het bewaken van de zorg en het coördineren van de hulpverlening. Ook de afhandeling van vragen op het gebied van irreguliere en bijzondere personeelszorg maakten deel uit van de werkzaamheden van de casemanager. De vader van het slachtoffer heeft enkele opmerkingen van de casemanager(s) als krenkend ervaren.

29. De vader van het slachtoffer heeft nog steeds behoefte aan nazorg en vindt het prettig om af en toe met de bedrijfsmaatschappelijk werker te praten, de rest van de familie heeft daar geen behoefte meer aan.

Subconclusies:

30. Na het ongeval op 8 mei 2001 zijn alle voorgeschreven meldingen op diezelfde dag uitgevoerd. De commandantenmelding van de commandant van het Nederlandse bataljon in Bugojno over de aard van het ongeval was summier en onvolledig. De chef Staf van de Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten heeft na de commandantenmelding om nadere informatie verzocht.

31. De eerste informatie, die de familie ontving op 8 mei 2001 van de bedrijfsmaatschappelijk werker, op grond van de haar verstrekte informatie, over het overlijden van hun zoon/broer was onvolledig en niet geheel juist. Op 18 mei 2001 is de familie geïnformeerd door de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Zijn informatie over het ongeval kwam niet geheel overeen met de eerdere informatie, die aan de familie was verstrekt. Hierdoor is bij de familie ongeloof ontstaan over wat er nu echt was gebeurd. Achteraf kan worden geconcludeerd, dat de informatie van de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten juist was. Hij heeft tijdens zijn bezoek aan de familie aan de vader van de omgekomen militair inzage aangeboden in alle relevante documenten en rapporten, waaronder het rapport van de ongevalcommissie. Dit rapport is op 24 april 2002 aan de Directeur Personeel en Organisatie aangeboden.

32. De eerste informatie, die de familie ontving op 8 mei 2001 van de bedrijfsmaatschappelijk werker, heeft naar het oordeel van de commissie de meeste indruk gemaakt op de nabestaanden en heeft moeilijk plaats kunnen maken voor de informatie, die later werd gegeven.

33. De commissie heeft niet kunnen vaststellen wanneer de familie voor het eerst te horen heeft gekregen dat de chauffeur van de bergingstank onder het pantserluik had gereden. Het onderwerp "onder pantserluik rijden van de chauffeur van de bergingstank" is volgens de bedrijfsmaatschappelijk werker wel op 18 mei 2001 bij het bezoek van de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten aan de familie aan de orde geweest. De Bevelhebber der Landstrijdkrachten

kan zich niet herinneren of dit onderwerp op die dag aan de orde is geweest. De commissie heeft vastgesteld, dat in de door de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten op 18 mei 2001 aan de familie voorgelezen fax, het onderwerp niet wordt genoemd.

34. Op 8 mei 2002 heeft de vader van het slachtoffer aan de toenmalige commandant van de 14^e Afdeling Veldartillerie expliciet aangegeven dat hij geen behoefte had aan inzage en eventuele toelichting op het eerder genoemde rapport. Nadat de makers van het televisieprogramma NOVA de vader van het slachtoffer hadden benaderd voor een oriënterend gesprek, wilde de vader wel kennismaken van de bevindingen van de ongevallencommissie. Op 22 augustus 2002 is het rapport aan de familie toegelicht, zijn de “Conclusies” en “Aanbevelingen” uit het rapport met de familie besproken en is het rapport aan de familie overhandigd. Volgens de bedrijfsmaatschappelijk werker is dit zorgvuldig gebeurd. De commissie acht het niet uitgesloten dat de “Beschouwing” uit het rapport niet met de familie is besproken.

35. De familie heeft na lezing van het rapport van de ongevallencommissie geschokt gereageerd op de inhoud daarvan. Met name het gestelde in de “Conclusies” van het rapport over de opleiding, geoefendheid en de getraindheid van het CRC-peloton en het gestelde in de “Beschouwing” van het rapport van de ongevallencommissie, dat het ongeval waarschijnlijk niet zou hebben plaatsgevonden indien de bestuurder niet onder pantser zou hebben gezeten, heeft naar het oordeel van de commissie bij de familie verontwaardiging gewekt.

36. De casemanager(s) hebben de afhandeling van de personeelszorg zo goed mogelijk gekanaliseerd. De vader van de overleden militair heeft enkele opmerkingen van de casemanager(s) als krenkend ervaren.

37. Defensie heeft de familie van de omgekomen kanonnier in het kader van de rouwverwerking een financiële vergoeding ter beschikking gesteld. Daarnaast is aan de nabestaanden een tegemoetkoming in de kosten van lijkbezorging verleend, die de voorgeschreven bedragen overtreffen.

38. De casemanager heeft de commissie verklaard dat de vaststellingsovereenkomst mede op verzoek van de vader van het slachtoffer tot stand is gekomen. De commissie heeft niet kunnen vaststellen of de vader zich eerder over deze vaststellingsovereenkomst heeft beklagd.

39. Het verzoek van de vader van de omgekomen militair om een financiële tegemoetkoming in de kosten van een reis naar New York om aldaar, in het kader van de rouwverwerking, de herdenkingsdienst van de aanslag op het World Trade Center bij te wonen, is door de toenmalige waarnemend Bevelhebber der Landstrijdkrachten middels twee nota's aan de Minister en Staatssecretaris van Defensie bekend gesteld. In deze nota's wordt aangegeven dat een extra financiële bijdrage niet aan de orde is gelet op de vaststellingsovereenkomst en omdat een relatie met een herdenkingsdienst van nabestaanden en slachtoffers van de aanslag in New York onvoldoende werd onderkend. Wel werd nog aangegeven dat de vader, op zijn verzoek, zou kunnen worden bijgestaan om via de gezamenlijke militaire fondsen een financiële bijdrage aan te vragen. De vader van het slachtoffer heeft daar geen gebruik van gemaakt.

40. De opvang en begeleiding van al het bij het ongeval betrokken personeel is professioneel en optimaal geweest.

Aanbeveling:

41. Het is van groot belang van meet af aan volledige en juiste informatie aan de nabestaanden ter beschikking te stellen. De uitvoering van de regeling “Meldingen van Commandanten” dient daarvoor kwalitatief te worden verbeterd. Dit is reeds onderkend door de chef Staf van de Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Diegene, die wordt belast met het informeren van nabestaanden van een slachtoffer van een ongeval, dient zich zo volledig mogelijk op de hoogte te stellen van de toedracht van het ongeval.

CONCLUSIES, AANBEVELINGEN EN APPRECIATIE

Samenvatting conclusies.

Opleidingen.

1. In de periode 1997 tot medio 2001 kregen eenheden van de Koninklijke Landmacht opdracht om zich te bekwamen in CRC-taken en deze in voorkomend geval te verrichten. De opleiding en training van deze eenheden waren niet optimaal verlopen, omdat een formeel opleidingstraject niet voorhanden was. De Koninklijke Marechaussee, die formeel verantwoordelijk is voor de CRC-opleidingen aan de andere krijgsmachtdelen, was door capaciteitsgebrek niet altijd in staat om opleidingssteun te verzorgen. Uit gesprekken met betrokkenen heeft de commissie geconcludeerd, dat in deze periode de steun door de Koninklijke Marechaussee aan de opleidingen van de CRC-eenheden van de Koninklijke Landmacht in het algemeen als onvoldoende is ervaren.
2. Het CRC-peloton van de 14^e Afdeling Veldartillerie heeft een opleidingstraject gevolgd, dat is vastgesteld in nauw overleg met de Instructiegroep Openbare Orde en Veiligheid van het Opleidingscentrum Koninklijke Marechaussee. Ook is de opleiding gevolgd bij de Koninklijke Marechaussee. Tijdens oefeningen na de opleiding is doorgaans steun verleend door instructeurs van de Koninklijke Marechaussee. Van het CRC-peloton waren 36 militairen door de Koninklijke Marechaussee gecertificeerd. Tien militairen zijn intern opgeleid.

Voorbereiding uitzending.

3. In de periode februari 2001/april 2001 bleek er onduidelijkheid te bestaan over de waarschuwingsperiode van het CRC-peloton. De eenheid verkeerde in de veronderstelling dat ze niet eerder uitgezonden zouden worden dan na een waarschuwing van 20 dagen. De chef Defensiestaf verkeerde in de veronderstelling dat de eenheid rekening hield met een waarschuwingsperiode van 7 dagen. Als gevolg hiervan is slechts een klein deel van het 20-daagse programma uitgevoerd. Dit is niet ten koste gegaan van de geoefendheid in CRC-optreden, omdat er in deze periode geen CRC-oefeningen meer gepland stonden. Het gevolg was wel dat de Missie Gerichte Opleiding niet geheel werd gevolgd.

Uitvoering doorschrijding.

4. De weg waarop de doorschrijding plaatsvond, was smaller dan de wegen waarop men daarvoor in Nederland had geoefend.
5. De bemanning van de bergingstank had de doorschrijding van linies van militairen niet eerder beoefend.
6. De sectiecommandant had de doorschrijding met een tank nooit eerder zelf beoefend, maar wel één keer een dergelijke oefening bijgewoond.
7. De doorschrijding werd niet eerst rustig en stapsgewijs beoefend.
8. De bergingstank stond in de uitgangspositie duidelijk rechts van het midden van de weg.
9. De motor van de bergingstank maakte stilstand tijdens het openen van de linies een hoog toerental.
10. De sectiecommandant heeft verklaard dat hij heeft vast gesteld dat de weg voor de bergingstank vrij was, De commissie heeft vastgesteld dat de weg niet vrij was.
11. De sectiecommandant gaf opdracht aan de bemanning van de bergingstank te gaan rijden, terwijl de weg niet vrij was.
12. De opdracht van de sectiecommandant aan de bemanning van de bergingstank was bedoeld voor de commandant van de bergingstank, maar tegelijkertijd hoorbaar voor de bestuurder. De commandant van de bergingstank moest de opdracht weer doorgeven aan de bestuurder. Als gevolg van tegenstrijdige verklaringen van de bestuurder en de commandant van de bergingstank heeft de commissie niet kunnen vaststellen op wiens commando de bestuurder is gaan rijden.

13. De bestuurder zat onder het pantserluik en had daardoor een beperkt uitzicht.
14. De bestuurder had weinig ervaring met het besturen van de bergingstank gezeten onder het pantserluik.
15. Enkele militairen van de gesplitste linies aan de rechterkant van de bergingstank gingen slechts zover opzij, dat zij nog (gedeeltelijk) voor het dozerblad van de bergingstank stonden.
16. De rechter middelste persoon van de voorste linie bleef conform de opdracht voor zich uit kijken en bevond zich in een zodanige positie dat hij werd geschept door het dozerblad. De commissie heeft na het zien van de videobeelden niet kunnen constateren dat hij zijn wapenstok omhoog hield.

Ongevallenonderzoek van de ARBO-dienst van de Koninklijke Landmacht.

17. De methodiek van onderzoek zoals vastgesteld door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten houdt niet in dat de daadwerkelijke toedracht van een ongeval nauwkeurig wordt beschreven.
18. De ongevallencommissie van de Koninklijke Landmacht is 14 dagen na het ongeval volledig samengesteld.
19. De ongevallencommissie van de Koninklijke Landmacht is 21 dagen na het ongeval naar de plaats van het ongeval vertrokken.
20. De interviews met de tankbemanning hebben 22 dagen na het ongeval plaatsgevonden.
21. De eerste vier interviews met leden van het CRC-peloton hebben 35 dagen na het ongeval plaatsgevonden.
22. Overige interviews met leden van het CRC-peloton hebben 42 dagen na het ongeval of later plaatsgevonden.
23. Van de door de ongevallencommissie van de Koninklijke Landmacht gehouden interviews zijn uitsluitend persoonlijke aantekeningen gemaakt, echter geen verslagen.
24. Het rapport van de ongevallencommissie van de Koninklijke Landmacht is 11 maanden en 16 dagen na het ongeval verschenen. Het verschijnen van het rapport ondervond in verband met capaciteitsgebrek en andere prioriteiten vertraging. Er is tussentijds niet gerapporteerd.
25. Het rapport van de ongevallencommissie is niet verzonden naar de opdrachtgever, de Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Dit ondanks een verzoek van deze opdrachtgever aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Daardoor is de mogelijkheid tot het nemen van maatregelen vertraagd.

Acties na het ongeval.

26. Behalve het instellen van een ongevallencommissie zijn er tot december 2002 geen maatregelen betreffende het geïntegreerd optreden van CRC-eenheden met pantservoertuigen genomen.
27. In de periode direct na het ongeval zijn door de chef Defensiestaf geen maatregelen genomen ter voorkoming van soortgelijke ongevallen. Pas eind 2002 werd een verbod afgekondigd om geïntegreerd op te treden met pantservoertuigen. De opleidingssyllabus is in augustus 2002 uitgekomen. Defensiebreed CRC-beleid is nog niet ontwikkeld. Nadat begin 2003 een tijdelijk kenniscentrum voor CRC is ingesteld bij de Koninklijke Landmacht zal uiteindelijk pas medio 2003 een kenniscentrum worden opgericht door de Koninklijke Marechaussee.
28. Na het ongeval op 8 mei 2001 zijn alle voorgeschreven meldingen op diezelfde dag uitgevoerd. De commandantenmelding van de commandant van het Nederlandse bataljon in Bugojno over de aard van het ongeval was summier en onvolledig. De chef Staf van de Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten heeft na de commandantenmelding om nadere informatie verzocht.

Informatie en nazorg aan nabestaanden.

29. De eerste informatie, die de familie ontving op 8 mei 2001 van de bedrijfsmaatschappelijk werker, op grond van de haar verstrekte informatie, over het overlijden van hun zoon/broer was onvolledig en niet geheel juist. Op 18 mei 2001 is de familie geïnformeerd door de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Zijn informatie over het ongeval kwam niet geheel overeen met

de eerdere informatie, die aan de familie was verstrekt. Hierdoor is bij de familie ongeloof ontstaan over wat er nu echt was gebeurd. Achteraf kan worden geconcludeerd, dat de informatie van de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten juist was. Hij heeft tijdens zijn bezoek aan de familie aan de vader van de omgekomen militair inzage aangeboden in alle relevante documenten en rapporten, waaronder het rapport van de ongevallencommissie. Dit rapport is op 24 april 2002 aan de Directeur Personeel en Organisatie aangeboden.

30. De eerste informatie, die de familie ontving op 8 mei 2001 van de bedrijfsmaatschappelijk werker, heeft naar het oordeel van de commissie de meeste indruk gemaakt op de nabestaanden en heeft moeilijk plaats kunnen maken voor de informatie, die later werd gegeven.

31. De commissie heeft niet kunnen vaststellen wanneer de familie voor het eerst te horen heeft gekregen dat de chauffeur van de bergingstank onder het pantserluik had gereden. Het onderwerp "onder pantserluik rijden van de chauffeur van de bergingstank" is volgens de bedrijfsmaatschappelijk werker wel op 18 mei 2001 bij het bezoek van de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten aan de familie aan de orde geweest. De Bevelhebber der Landstrijdkrachten kan zich niet herinneren of dit onderwerp op die dag aan de orde is geweest. De commissie heeft vastgesteld, dat in de door de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten op 18 mei 2001 aan de familie voorgelezen fax, het onderwerp niet wordt genoemd.

32. Op 8 mei 2002 heeft de vader van het slachtoffer aan de toenmalige commandant van de 14^e Afdeling Veldartillerie expliciet aangegeven dat hij geen behoefte had aan inzage en eventuele toelichting op het eerder genoemde rapport. Nadat de makers van het televisieprogramma NOVA de vader van het slachtoffer hadden benaderd voor een oriënterend gesprek, wilde de vader wel kennisnemen van de bevindingen van de ongevallencommissie. Op 22 augustus 2002 is het rapport aan de familie toegelicht, zijn de "Conclusies" en "Aanbevelingen" uit het rapport met de familie besproken en is het rapport aan de familie overhandigd. Volgens de bedrijfsmaatschappelijk werker is dit zorgvuldig gebeurd. De commissie acht het niet uitgesloten dat de "Beschouwing" uit het rapport niet met de familie is besproken.

33. De familie heeft na lezing van het rapport van de ongevallencommissie geschokt gereageerd op de inhoud daarvan. Met name het gestelde in de "Conclusies" van het rapport over de opleiding, geoefendheid en de getraindheid van het CRC-peloton en het gestelde in de "Beschouwing" van het rapport van de ongevallencommissie, dat het ongeval waarschijnlijk niet zou hebben plaatsgevonden indien de bestuurder niet onder pantser zou hebben gezeten, heeft naar het oordeel van de commissie bij de familie verontwaardiging gewekt.

34. De casemanager(s) hebben de afhandeling van de personeelszorg zo goed mogelijk gekanaliseerd. De vader van de overleden militair heeft enkele opmerkingen van de casemanager(s) als krenkend ervaren.

35. Defensie heeft de familie van de omgekomen kanonnier in het kader van de rouwverwerking een financiële vergoeding ter beschikking gesteld. Daarnaast is aan de nabestaanden een tegemoetkoming in de kosten van lijkbezorging verleend, die de voorgeschreven bedragen overtreffen.

36. De casemanager heeft de commissie verklaard dat de vaststellingsovereenkomst mede op verzoek van de vader van het slachtoffer tot stand is gekomen. De commissie heeft niet kunnen vaststellen of de vader zich eerder over deze vaststellingsovereenkomst heeft beklagd.

37. Het verzoek van de vader van de omgekomen militair om een financiële tegemoetkoming in de kosten van een reis naar New York om aldaar, in het kader van de rouwverwerking, de herdenkingsdienst van de aanslag op het World Trade Center bij te wonen, is door de toenmalige waarnemend Bevelhebber der Landstrijdkrachten middels twee nota's aan de Minister en Staatssecretaris van Defensie bekend gesteld. In deze nota's wordt aangegeven dat een extra financiële bijdrage niet aan de orde is gelet op de vaststellingsovereenkomst en omdat een relatie met een herdenkingsdienst van nabestaanden en slachtoffers van de aanslag in New York onvoldoende werd onderkend. Wel werd nog aangegeven dat de vader, op zijn verzoek, zou kunnen worden bijgestaan om via de gezamenlijke militaire fondsen een financiële bijdrage aan te vragen. De vader van het slachtoffer heeft daar geen gebruik van gemaakt.

38. De opvang en begeleiding van al het bij het ongeval betrokken personeel is professioneel en optimaal geweest.

Samenvatting aanbevelingen

1. Benoem onmiddellijk een ongevallencommissie, indien na een ongeval wordt bepaald dat een onderzoek moet plaatsvinden.
2. Laat de commissie sneller naar de plaats van het ongeval vertrekken.
3. Geef na het ongeval de lokale commandant opdracht z.s.m., nog voordat de ongevallencommissie aankomt op de plaats van het ongeval, betrokkenen een persoonlijke verklaring te laten opmaken.
4. De ongevallencommissie dient naast de factoren van invloed op de aanloop naar het ongeval nadrukkelijker aandacht te besteden aan de toedracht van het ongeval zelf.
5. Laat de ongevallencommissie verslagen maken van interviews en alle persoonlijke ervaringen.
6. Laat een ongevallencommissie periodiek informeel rapporteren, indien het onderzoek veel tijd in beslag gaat nemen.
7. Zorg voor een adequate verzendlijst van het rapport van de ongevallencommissie.
8. Het is van groot belang van meet af aan volledige en juiste informatie aan de nabestaanden ter beschikking te stellen. De uitvoering van de regeling "Meldingen van Commandanten" dient daarvoor kwalitatief te worden verbeterd. Dit is reeds onderkend door de chef Staf van de Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.
Diegene, die wordt belast met het informeren van nabestaanden van een slachtoffer van een ongeval, dient zich zo volledig mogelijk op de hoogte te stellen van de toedracht van het ongeval.

Appreciatie. ____

Opleidingen.

1. Evenals eenheden in de jaren ervoor was het CRC-peloton van de 14^e Afdeling Veldartillerie genoodzaakt bij gebrek aan een standaard opleidingstraject, in nauw overleg met de Instructiegroep Openbare Orde en Veiligheid van het Opleidingscentrum Koninklijke Marechaussee, zelf een opleidingstraject te ontwerpen.
De commissie acht het onjuist dat eenheden met een CRC-taak worden geformeerd, opgeleid en ingezet terwijl geen defensiebreed CRC-beleid en opleidingstraject zijn vastgesteld.
2. De commissie heeft geconstateerd dat er geen vastgestelde syllabus bestond voor CRC-opleidingen. Eveneens heeft de commissie geconstateerd dat in de periode 1997 tot medio 2001 de opleidingssteun van de Koninklijke Marechaussee aan eenheden van de Koninklijke Landmacht in het algemeen als onvoldoende is ervaren. Dit wordt toegeschreven aan capaciteitsgebrek. De steun aan het CRC-peloton van de 14^e Afdeling Veldartillerie is hierop een positieve uitzondering. Daarnaast heeft de commissie vastgesteld dat dit CRC-peloton in hun gehele periode van voorbereiding en tijdens hun inzet veelvuldig geoefend heeft om de vaardigheden op peil te houden of te verbeteren.
De commissie is van oordeel dat, ondanks bovenvermelde omissies, het CRC-peloton van de 14^e Afdeling Veldartillerie was toegerust voor zijn CRC-taak.

Vorbereiding uitzending.

3. Een communicatiestoornis tussen de chef Defensiestaf en de operationele eenheid over het afbouwen van de waarschuwingstermijn van 20 dagen naar 7 dagen voor het uitzenden van het CRC-peloton is er de oorzaak van dat het peloton niet het volledige opwerkprogramma heeft kunnen volgen. Dit heeft echter geen gevolgen gehad voor de geoefendheid voor de CRC-taak.
De commissie is van oordeel dat de waarschuwingstermijn van 20 dagen door de chef Defensiestaf gerespecteerd had moeten worden om de uit te zenden eenheid de gelegenheid te geven zich volledig voor te bereiden op hun taak.

Doorschrijding.

4. De commissie heeft het navolgende vastgesteld:
 - a) De sectiecommandant had de doorschrijding met een tank nooit eerder zelf beoefend.
 - b) De bemanning van de bergingstank was niet CRC-opgeleid en had de doorschrijding van linies van militairen nog nooit beoefend.
 - c) De bestuurder van de bergingstank zat onder het pantserluik en had daardoor een beperkt uitzicht.
 - d) De bestuurder van de bergingstank had weinig ervaring met het besturen van de bergingstank, terwijl hij onder het pantserluik zat.
 - e) De weg, waarop de doorschrijding plaatsvond, was smaller dan de wegen waarop men eerder in Nederland had geoefend.
 - f) De sectiecommandant had zelf toegevoegd aan de oefening dat de motor van de bergingstank, stilstaand tijdens het openen van de linies, een hoog toerental moest maken.

De commissie is van oordeel dat, gelet op de complexiteit van de oefening, de mate van geoefendheid van de deelnemers en de situatie ter plaatse, de keuze om dit scenario niet stapsgewijs te beoefenen, als niet adequaat kan worden aangemerkt.

De commissie onthoudt zich, gelet op haar opdracht, van een oordeel omtrent eventuele verwijtbaarheid tijdens deze gebeurtenissen.

Acties na het ongeval.

5. In de periode direct na het ongeval zijn door de chef Defensiestaf geen maatregelen genomen ter voorkoming van soortgelijke ongevallen. Pas eind 2002 werd een verbod afgekondigd om geïntegreerd op te treden met pantservoertuigen. De opleidingssyllabus is eerst in augustus 2002 uitgekomen. Defensiebreed CRC-beleid is nog niet ontwikkeld. Om aan de behoefte van de Koninklijke Landmacht te voldoen is een tijdelijk kenniscentrum opgericht binnen het Opleidings- en Trainingscentrum Manoeuvre van de Koninklijke Landmacht. Uiteindelijk heeft de Koninklijke Marechaussee aangegeven dat zij per 1 september 2003 het Kenniscentrum zal vestigen op het Opleidingscentrum Koninklijke Marechaussee waar het zal worden belast met het bewaken van de actualiteit op het onderhavige vakgebied.

De commissie is van oordeel dat de defensieorganisatie sneller had moeten reageren met maatregelen ter voorkoming van soortgelijke ongevallen.

6. Het heeft ruim 11 maanden geduurd voordat de organisatie kennis kon nemen van de conclusies en aanbevelingen van het rapport van de ongevallencommissie van de ARBO-dienst van de Koninklijke Landmacht.

De commissie is van oordeel dat het rapport eerder gereed had moeten zijn. Tevens vindt zij dat belangrijke informatie ter voorkoming van een dergelijk ongeval, eerder ter kennis gebracht moet worden aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten, zodat in een vroegtijdig stadium maatregelen genomen kunnen worden. Deze informatie kan tevens dienen om te voldoen aan de informatiebehoefte van de nabestaanden.

Rapport van de ongevallencommissie van de ARBO-dienst van de Koninklijke Landmacht.

7. Mening van de ongevallencommissie over belangrijke aspecten van het ongeval zijn wel opgenomen in de 'Beschouwing' in het rapport van de ongevallencommissie, maar komen niet terug in de 'Conclusies' en 'Aanbevelingen'.

De commissie is van oordeel dat het rapport van de ongevallencommissie van de ARBO-dienst van de Koninklijke Landmacht aan helderheid zou hebben gewonnen door belangrijke aspecten, die genoemd worden in de 'Beschouwing', ook waren vermeld in de 'Conclusies' en 'Aanbevelingen'.

8. Het rapport van de ongevallencommissie van de ARBO-dienst van de Koninklijke Landmacht is beperkt verspreid. Zo is het rapport verstuurd naar de Bevelhebber der Landstrijdkrachten ter attentie van de Directeur Personeel en Organisatie, maar niet naar de chef Staf van de Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten, die de opdrachtgever voor het onderzoek was.

De commissie is van oordeel dat het rapport van de ongevallencommissie van de ARBO-dienst van de Koninklijke Landmacht ook gezonden dient te worden aan de opdrachtgever van het onderzoek. Eveneens vindt de commissie het onjuist dat het rapport wel wordt gezonden naar de Directeur Personeel en Organisatie van de Koninklijke Landmacht, maar niet naar de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

9. De toenmalig waarnemend bevelhebber der landstrijdkrachten stuurde op 18 juli 2002 een brief aan de minister en staatssecretaris van defensie waarbij de bewindslieden werden geïnformeerd over de inhoud van het rapport en de stand van zaken betreffende de nazorg aan de familie. In de brief werd een aantal conclusies en aanbevelingen uit het rapport van de ongevallencommissie genoemd. In de brief werd niet gesproken over de mening van de ongevallencommissie dat het ongeval waarschijnlijk niet zou hebben plaatsgevonden, indien de chauffeur niet onder het pantserluik zou hebben gezeten. Er werden geen maatregelen aangekondigd, die direct van invloed zouden zijn op het voorkomen van een dergelijk ongeval.

De commissie is van oordeel, dat door het niet vermelden van de mening van de ongevallencommissie betreffende het onder het pantserluik zitten van de bestuurder van de bergingstank, de inhoud van de genoemde brief onvolledig is geweest.

Immateriële hulpverlening en nazorg Informatievoorziening aan de familie.

10. De bedrijfsmaatschappelijk werker heeft op 8 mei 2001 in eerste aanleg, op grond van de haar aangereikte informatie, de familie van de omgekomen militair van het ongeval in kennis gesteld. Achteraf blijkt deze informatie onvolledig en niet geheel juist te zijn. De bedrijfsmaatschappelijk werker is tot ongeveer 21.00 uur bij de familie van het slachtoffer aanwezig geweest en heeft in die periode o.a. de huisarts van de familie, de behandelend specialist van de vader van het slachtoffer, de begrafenisondernemer en de zusters van de omgekomen militair geïnformeerd.

Op 10 mei heeft de bedrijfsmaatschappelijk werker nadere informatie over het ongeval gekregen en de familie deze aanvullende informatie verstrekt n.l. dat hun zoon/broer tijdens een oefening van het CRC-peloton door het dozerblad van een bergingstank was geschept en vervolgens door de tank was overreden.

De commissie is van oordeel dat het in eerste instantie verschaffen van onvolledige en onjuiste informatie heeft bijgedragen aan een verkeerde perceptie bij de familie over wat er daadwerkelijk was gebeurd. Gebleken is dat deze perceptie moeilijk plaats kon maken voor een andere beeldvorming. De commissie is van oordeel dat dit voorkomen had moeten worden en beoordeelt dit als onzorgvuldig. Vervolgens is de commissie van oordeel dat de bedrijfsmaatschappelijk werker bij de opvang, begeleiding van de familie en in het nazorgtraject zorgvuldig en integer is opgetreden. Dit oordeel wordt door de familie van de omgekomen militair gedeeld.

11. De toenmalige bataljonscommandant van het Nederlandse bataljon in Bugojno heeft op 8 mei 2001 's avonds telefonisch contact gehad met de ouders van de omgekomen militair. In dit gesprek is volgens de toenmalige bataljonscommandant o.a. aangegeven dat de omgekomen militair op slag dood was.

Volgens de toenmalige commandant van de 14^e Afdeling Veldartillerie is, naar zijn mening pijnlijk gedetailleerd, op 10 mei 2001 in de ontvangstruimte van het vliegveld Eindhoven aan de familie van het slachtoffer de toedracht van het ongeval verteld.

Op 16 mei 2001 is er wederom telefonisch contact geweest tussen de toenmalige bataljonscommandant en de ouders van het slachtoffer. In dit gesprek is er volgens de bataljonscommandant gedetailleerder gesproken over de toedracht van het ongeval en is wederom aangegeven dat de omgekomen militair was overreden door de tank en op slag dood was.

Op 18 mei 2001 heeft de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten een condoleancebezoek gebracht aan de familie van de omgekomen militair. Tijdens dit bezoek heeft de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten de familie geïnformeerd over het ongeval aan de hand van een faxbericht van de Koninklijke Marechaussee uit Bugojno. De tekst van dit bericht is door de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten letterlijk voorgelezen. De toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten heeft toen aangegeven dat er video opnamen van het ongeval bestonden en dat er diverse onderzoeken waren gestart.

Op 20 november 2001 is de vader van de omgekomen militair samen met de casemanager op bezoek geweest bij de Officier van Justitie te Arnhem en heeft daar een uiteenzetting gekregen over de toedracht van het ongeval.

De toenmalige commandant van de 14e Afdeling Veldartillerie heeft de commissie verklaard dat hij tijdens de bloemengroet op 8 mei 2002 met de vader van de omgekomen militair heeft gesproken over het rapport van de ongevallencommissie. Volgens deze commandant heeft de vader toen aangegeven dat hij het rapport niet wilde zien. Tegen de vader is gezegd dat het rapport te allen tijde voor hem beschikbaar zou zijn.

De vader van het slachtoffer heeft op 1 augustus 2002 een gesprek gehad met de toenmalige waarnemend Bevelhebber der Landstrijdkrachten en de Directeur Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Volgens de casemanager zijn in dit gesprek o.a. de toedracht van het ongeval en de “lessons learned” aan de orde geweest.

Op verzoek van de vader van de omgekomen militair is op 22 augustus 2002 het rapport van de ongevallencommissie met de familie besproken en toegelicht. Volgens de defensiemedewerkers zijn de conclusies en aanbevelingen uit dit rapport stuk voor stuk doorgenomen.

12. Door de bedrijfsmaatschappelijk werker en andere defensiemedewerkers is aan de commissie verklaard dat er herhaaldelijk (tijdens formele en informele contacten) aan de familie is uitgelegd wat de toedracht van het ongeval is geweest.

Tijdens diverse gesprekken van de commissie met de familie van de omgekomen militair heeft de commissie geconstateerd dat de familie zich niet kan herinneren dat alle informatie, zoals hierboven vermeld, aan hen is verstrekt.

Op grond van de verklaringen van de vader van de omgekomen militair en de diverse defensiemedewerkers constateert de commissie dat de eerste informatie over het overlijden van hun zoon/broer de meeste indruk heeft gemaakt op de nabestaanden. Deze informatie heeft moeilijk plaats kunnen maken voor de informatie die later werd gegeven.

De commissie is van oordeel dat de informatievoorziening aan de nabestaanden vanaf 10 mei 2001 toereikend is geweest.

Materiële hulpverlening.

13. Op 8 augustus 2001 heeft de vader van de omgekomen militair een laatste verzoek gedaan om een financiële tegemoetkoming van fl 5.000,00. Alvorens tot uitbetaling is overgegaan, is de vader van de omgekomen militair verzocht een zogenoemde vaststellingsovereenkomst te ondertekenen. M.b.t. tot het feit dat de vaststellingsovereenkomst werd afgesloten op het moment dat nog niet alle feiten bekend waren, is de commissie van oordeel dat dit formeel niet onjuist is, maar dat het de voorkeur zou hebben verdiend te wachten tot na het moment, dat alle feiten bekend waren en tot na het moment dat het rapport van de ongevallencommissie van de ARBO-dienst zou uitkomen.

14. Op 15 juli 2002 verzocht de vader van de omgekomen militair een financiële tegemoetkoming in de kosten van een reis naar New York om aldaar, in het kader van de rouwverwerking, de herdenkingsdienst van de aanslag op het World Trade Center bij te wonen. Dit verzoek is afgewezen. Naar het oordeel van de commissie heeft daarover een zorgvuldige besluitvorming plaatsgevonden.

Nota

Defensie

Ministerie van Defensie

Plein 4
2511 CR Den Haag
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Telefoon 070-318.8188
Fax 070-318.7888
Telex 34576 MVD/GV/NL

Aan De Inspecteur generaal der Krijgsmacht

Datum 14 februari 2003
Ons kenmerk P/2002007517
Onderwerp Onderzoek dodelijk ongeval in Bugojno

Op 8 mei 2001 heeft tijdens een oefening in Bugojno, Bosnië een ongeval plaatsgevonden ten gevolge waarvan Kanonnier I B.T. R. Alsemgeest is overleden.

Dit ongeval is door de Koninklijke Marechaussee en een Commissie van Onderzoek van de Arbodienst KL onderzocht. Naar aanleiding van het ongeval zijn vragen gesteld door leden van de Tweede Kamer der Staten Generaal.

Ik heb kennisgenomen van het dossier, waarin verschillende vraagpunten aan de orde komen. Het geheel overziende, bekruipt mij de vraag, of in de aanloop naar het ongeval, bij de noodlottige gebeurtenis en in de nasleep ervan door de Defensie-organisatie in alle opzichten adequaat en – jegens het slachtoffer en zijn nabestaanden – behoorlijk is gehandeld.

Ik wil u dan ook hierbij vragen, u persoonlijk te belasten met de leiding van een onderzoek ter beantwoording van die vraag. Dit onderzoek ware te verrichten door u aan te zoeken onafhankelijke en deskundige personen.

Het gaat bij het onderzoek om vraagpunten inzake de opleiding en training van de bij het ongeval betrokkenen, zowel vóór uitzending als tijdens de uitzending, de omstandigheden waaronder het ongeval plaatsvond en het optreden van de verantwoordelijke instanties daarbij. Vervolgens de wijze waarop de nabestaanden zijn ingelicht en opgevangen en de verleende nazorg. Ook de reacties van de diverse defensie-functionarissen op door de nabestaanden gestelde vragen en de wijze waarop daarmee is omgegaan in het gehele na-traject.

Het gaat primair om een inzicht in de processen en een appreciatie omtrent het adequaat en behoorlijk handelen van de defensie-organisatie. U hoeft zich bij uw onderzoek niet te begeven in vragen omtrent aansprakelijkheid, strafbaarheid of schadevergoedingen; die aspecten zullen door de landsadvocaat worden behandeld.

Ten behoeve van dit onderzoek zullen de bij het Ministerie aanwezige documenten en rapporten aan u ter beschikking worden gesteld. Het spreekt vanzelf dat indien u het wenselijk acht om in het kader van het onderzoek Defensiemedewerkers te horen of een nadere toelichting te ontvangen, u daartoe alle medewerking zult verkrijgen.

Gaarne zou ik uw onderzoeksrapport, met uw appreciatie en een advies omtrent de in de toekomst in dit soort gevallen te volgen procedures uiterlijk 31 maart 2003 tegemoet zien.

DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE,

C. van der Knaap.

Geraadpleegde bronnen en documenten.

Brief van 14 februari 2003 van de Staatssecretaris van Defensie aan de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht
Brief van 14 februari 2003 van de Staatssecretaris van Defensie aan de chef Defensiestaf en de Bevelhebber der Landstrijdkrachten
Brief van 27 februari 2003 van de chef Defensiestaf aan de Bevelhebber der Koninklijke Marechaussee
Rapport van de Commissie van Onderzoek van de Arbo-dienst van de Koninklijke Landmacht van april 2001 en de door deze commissie geraadpleegde bronnen en documenten
Proces-Verbaal van Inleiding van Brigade KMAR SFOR en de daarbij behorende Processen-Verbaal van bevindingen videoband 1, 2 en 3, Processen-Verbaal van Bevindingen, Processen-Verbaal van Verhoor getuigen en Processen-Verbaal van Verhoor verdachten. Proces-Verbaal van Aanvullend Onderzoek en de daarbij behorende Processen-Verbaal van Verhoor getuige/deskundige, overige getuigen en Processen-Verbaal van Verhoor verdachten. De videobeelden zelf.

Dossier van de Koninklijke Landmacht, **bestaande uit:**

Aantekening chef Kabinet BLS van 18 mei 2001
Brief Directeur Operationele Staf BLS nummer OPS BLS/2001/15619 van 22 mei 2001
Brief chef Staf OPS BLS nummer OPS BLS/2001/15353 van 16 mei 2001 (**VER-TROUWELIJK**)
Aantekening Hoofd G1 Operationele Staf BLS van 16 mei 2001 (**PERSONEELS-VERTROUWELIJK**)
Fax Brigade KMAR SFOR van 17 mei 2001
Aantekening Hoofd Sectie JZ BLS (ongedateerd)
Persoonlijke aantekening van chef Kabinet BLS van 17 mei 2001
Aantekening van functionaris van de Directie Personeel en Organisatie van 17 mei 2001
Brief van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten van 9 mei 2001 aan ouders van de omgekomen militair
Kennissegeving van overlijden van Directie Personeel en Organisatie
Dagboekmelding van SITCEN OPS BLS/dagboeknummer 2026
Fax van OPS BLS mbt personalia overleden kanonnier van 9 mei 2001
Aantekeningen van OPS BLS van 17 mei 2001 en 18 mei 2001
Proces Verbaal van Ongeval van 8 mei 2001
Verslag van het condoleancebezoek op 18 mei 2001 van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten aan de ouders van de omgekomen militair
Nota (nummer 2004025) uitvaartverzorger van 28 mei 2001
Kwitantie begrafenisrechten Gemeente Naaldwijk
Intern Memorandum Directie Personeel en Organisatie van 1 juni 2001
Brief van de vader van de omgekomen militair van 5 juni 2001 aan de casemanager
Nota (nummer 2001025) uitvaartverzorger van 7 juni 2001
Brief van 8 juni 2001 van de Directie Personeel en Organisatie aan de ouders van de omgekomen militair
Beslissing USZO van 29 juni 2001 over het ongeval
Offerte van 5 juli 2001 betreffende naamsteen
Intern Memorandum Directie Personeel en Organisatie van 11 juli 2001 betreffende tegemoetkoming fl 20.000,00
Brief Directie Personeel en Organisatie van 13 juli 2001 betreffende toekenning fl 20.000,00
Brief Directie Personeel en Organisatie van 13 juli 2001 betreffende levering

naamsteen

Herinneringsnota (nummer 2001025) van 20 juli 2001 van uitvaartverzorger
Brief Directie Personeel en Organisatie van 26 juli 2001 aan de ouders van het
slachtoffer

Brief Directie Personeel en Organisatie van 27 juli 2001 aan de ouders van het
slachtoffer

Brief Directie Personeel en Organisatie van 3 augustus aan de ouders van het
slachtoffer

Brief van de vader van het slachtoffer van 8 augustus 2001 aan de
casemanager

Brief van de Directie Personeel en Organisatie van 14 augustus 2001 aan de
ouders van het slachtoffer betreffende de vaststellingsovereenkomst

Intern Memorandum van de Directie Personeel en Organisatie van 30 augustus
2001 betreffende betaalbaarstelling fl 5.000,00

Factuur (nummer 138509) van 10 oktober 2001 van naamsteen

Intern Memorandum van de Directie Personeel en Organisatie van 15 oktober
2001, betreffende aanbieding factuur naamsteen

Brief van de Directie Personeel en Organisatie van 26 oktober 2001, betreffende
betaling naamsteen

Brief van ComfortCard van 16 mei 2001 aan de ouders van het slachtoffer

Intern Memorandum van de Directie Personeel en Organisatie van 27 februari
2002, betreffende rekening ComfortCard

Brief van de Directie Personeel en Organisatie van 14 maart 2002, betreffende
betaalbaarstelling rekening ComfortCard

Brief van de Directie Personeel en Organisatie van 28 mei 2002, betreffende de
aanbieding Rapport Commissie van Onderzoek

Intern Memorandum van de Directie Personeel en Organisatie van 27 juni 2002,
betreffende nazorgactiviteiten

Aantekeningen van de casemanager van 15 juli 2002

Nota van de waarnemend Bevelhebber der Landstrijdkrachten van 18 juli 2002
aan de Minister van Defensie

Brief van de Directie Personeel en Organisatie van 30 juli 2002, betreffende de
Instelling Werkverband Afwikkeling Ongevalsrapportage

Vergaderverslagen van het Werkverband Afwikkeling Ongevalsrapportage

Nota van de waarnemend Bevelhebber der Landstrijdkrachten van 8 augustus
2002 aan de Minister van Defensie (**PERSONEELSVERTROUWELIJK**)

Nota van de waarnemend Bevelhebber der Landstrijdkrachten van 21 augustus
2002 aan de Minister van Defensie (**PERSONEELSVERTROUWELIJK**)

Aantekening van de casemanager van 27 augustus 2002

Nota van de waarnemend Bevelhebber der Landstrijdkrachten van 28 augustus
2002 aan de Minister van Defensie (**PERSONEELSVERTROUWELIJK**)

Aantekeningen van de casemanager van 16 oktober 2002

Kamervragen van september 2002 van de heren Timmermans en Van den Doel
en de antwoorden op de Kamervragen

Aanvullende Kamervragen van 20 november 2002 van de heer Timmermans

Fax van Sap/ De Witte/ Roth advocaten van 25 november 2002 aan de
casemanager

Intern Memorandum van 26 november 2002 aan de Directeur

ArbeidsVoorwaarden Beleid inzake aansprakelijkheid Minister van Defensie

Dossier van het Opleidingscentrum Koninklijke Marechaussee **bestaande uit:**

Meldinginstructies vooropkomstdagen tbv CRC-opleiding 14 Afdeling Veldartillerie,
inclusief aanvullingen daarop

Lesroosters 11,12,13,15 en 26 september 2000
Cursusresultaten meldingsformulieren
Handboek CRC, blz 13,14 en 15 van deel 2
Les 8 en les 17 uit de syllabus CRC
Brief van 28 april 2003 van commandant instructiegroep Openbare Orde en
Veiligheid van Opleidingscentrum Koninklijke Marechaussee aan de
plaatsvervangend commandant van het Opleidingscentrum
Koninklijke Marechaussee

Aanwijzing SG A/893 van 6 maart 2003 van Secretaris-Generaal van het Ministerie van Defensie
Brief van 26 juni 2001 van de vader van de omgekomen militair aan de Officier van
Justitie te Arnhem
Intern Memorandum van 4 juli 2002 van de Defensiestaf/ Afdeling Evaluaties aan de chef
Defensiestaf (**PERSONEELSVERTROUWELIJK**)
Intern Memorandum van 4 november 2002 van de Defensiestaf/ Afdeling Evaluaties aan de chef
Defensiestaf
Chronologie van de gebeurtenissen volgens de toenmalige commandant van het Nederlandse bataljon
in Bugojno van 21 maart 2003
Rapport van 1 september 1998 van de Werkgroep “Onderzoek Ernstige Bedrijfsongevallen”
Faxbericht van 29 augustus 2002 van Ministerie van Defensie/ Defensiestaf aan de commandant van
het Nederlandse bataljon in Bugojno
Nota van 14 augustus 2002 van plaatsvervangend Bevelhebber der Koninklijke
Marechaussee aan de chef Defensiestaf
Faxbericht van 6 december 2002 van de Bevelhebber der Koninklijke Marechaussee aan de
commandant van het Opleidingscentrum Koninklijke Marechaussee
Faxbericht van 3 december 2002 van Defensie Crisis Beheersings Centrum aan de Operationele Staf
van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten (**CONFIDENTIEEL**)
Nota van 14 april 2003 van de Bevelhebber der Koninklijke Marechaussee aan de voorzitter en leden
COCB
Bericht van 24 april 2003 van Staf Koninklijke Marechaussee aan het Opleidingscentrum der
Koninklijke Marechaussee
Bericht van 29 april 2003 van Staf Koninklijke Marechaussee aan de commissie
Intern Memorandum van 14 mei 2003 van Ministerie van Defensie/ Afdeling Evaluaties aan de Sous
Chef Operatiën
Brief van 28 februari 2000 van de Landmachtstaf/ Directie Beleid en Planning aan de commandant
Arbodienst KL
Video-opname van de NOVA uitzending van 5 september 2002
Persoonlijke waarnemingen bij het van binnen en buiten bekijken van een Leopard I genietank en
een Leopard II bergingstank
Verslag van het bezien van de videobeelden op Paleis van Justitie te Arnhem
Persoonlijke waarnemingen bij het bezoek van de plaats van het ongeval
Artikelen uit de bladen Trivizier (uitgave nr. 10/2002), Xrcise en het maandblad van de
Marechausseevereniging (uitgave dec 2002/ jan 2003)
Brief (ongedateerd) van een collega van de omgekomen militair aan de vader van de omgekomen
militair
Gesprekken met:

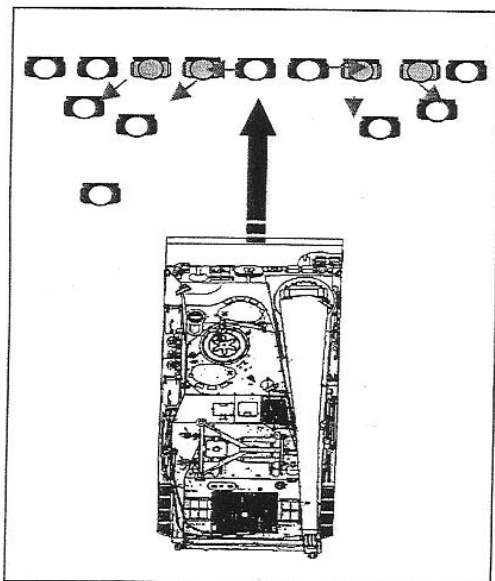
- Familieleden omgekomen militair
- Hoofd van de Afdeling Personeelszorg coördinatie van de Directie Personeel en Organisatie
van de Koninklijke Landmacht
- Casemanager van de Afdeling Personeelszorg coördinatie van de Directie Personeel en
Organisatie van de Koninklijke Landmacht
- Bedrijfsmaatschappelijk medewerker belast met nazorg van de familie van de overleden militair
- Toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten
- Toenmalige commandant van de organieke eenheid in Nederland van de overleden militair
- Toenmalige commandant van het uitgezonden bataljon in Bosnië
- Toenmalige pelotonscommandant van het CRC-peloton
- Toenmalige commandant sectie A van het CRC-peloton
- Toenmalige commandant sectie B van het CRC-peloton
- Toenmalige groepscommandant van groep 10 van sectie A van het CRC-peloton

- Diverse kanonniers uit het toenmalige CRC-peloton
- Toenmalige commandant bergingstank
- Toenmalige bestuurder bergingstank
- Hoofd Afdeling Evaluaties van de chef Defensiestaf
- Voorzitter van de Commissie van Onderzoek van de Arbo-dienst van de Koninklijke Landmacht
- Vertegenwoordiger van de Staf van de Koninklijke Marechaussee
- Vertegenwoordiger van de Operationele Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten

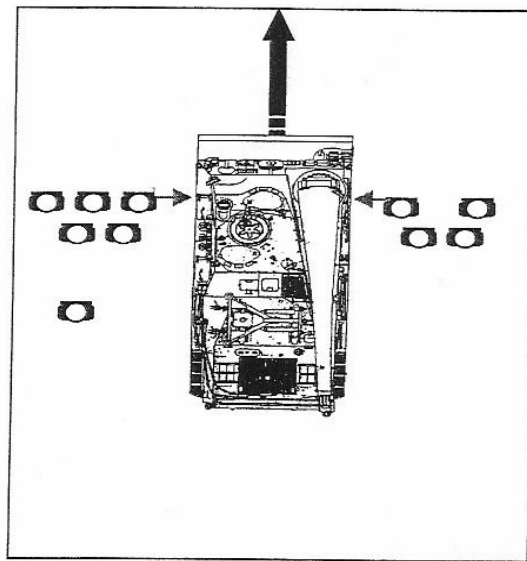
Beschrijving van de oefening openen van linies van militairen van een CRC-peloton en het doorschrijden van een voertuig

Op een weg staan twee linies van militairen opgesteld. Een linie bestaat uit dicht naast elkaar opgestelde militairen, van links naar rechts over de weg. De tweede linie staat hier vlak achter. Na het door de commandant gegeven commando aan de twee linies om te openen, dienen de twee achter elkaar opgestelde linies in het midden te splitsen en zich naar de zijkant van de weg te begeven. De middelste mensen schuiven zover naar links en rechts dat er ruimte ontstaat voor een voertuig om te passeren (doorschrijden). De militairen in de linies hebben de opdracht daarbij naar voren in de richting van de (gefingeerde) betogers te blijven kijken. De betreffende les van de Koninklijke Marechaussee beschrijft dat de twee middelste mensen van iedere linie hun wapenstok omhoog dienen te bewegen om aan te geven dat de opening gereed is. Tevens fungeren de omhoog gehouden wapenstokken als markering voor de bemanning van het doorschrijdende voertuig.

De commandant overtuigt zich ervan dat de weg voor het voertuig vrij is en geeft opdracht aan de commandant van het doorschrijdende voertuig om voorwaarts te gaan. Deze geeft de opdracht door aan de bestuurder.

Stap 1. Doorschrijding Leopard Berging. Opening in het midden. Middelste personen wijken li en re

Stap 2. Veilige afstand van voertuig = minimaal arm + stoklengte Commandanten zijn verantwoordelijk voor de veiligheid